

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 1 września 2021 r.

Pozycja 44

WYROK

z dnia 22 lipca 2021 r.

Sygn. akt SK 60/19*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Wojciech Sych – przewodniczący
Leon Kieres – sprawozdawca
Jakub Stelina
Jarosław Wyrembak
Andrzej Zielonacki,

po rozpoznaniu w trybie art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393), na posiedzeniu niejawnym w dniu 22 lipca 2021 r., skargi konstytucyjnej M.K. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 535 § 3 w związku z art. 98 § 1 oraz z art. 100 § 6 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, ze zm.) w zakresie, w jakim wyłącza obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji przy jednoczesnym braku obowiązku przedstawienia tego uzasadnienia w formie ustnej, z art. 45 ust. 1, art. 2, art. 7 oraz art. 31 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji,
- 2) art. 552 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555), w brzmieniu pierwotnym, w zakresie, w jakim umożliwia ograniczenie obowiązku Skarbu Państwa do naprawienia szkody wynikłej z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania do jego bezpośrednich następstw, z art. 41 ust. 5 oraz art. 77 ust. 1 w związku z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 1 i 3, a także w związku z art. 64 ust. 1-3 Konstytucji,

o r z e k a:

Art. 535 § 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534, ze zm.) w zakresie, w jakim wyłącza obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, wydanego na rozprawie, gdy strona nie jest pozbawiona wolności, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

* Sentencja została ogłoszona dnia 5 sierpnia 2021 r. w Dz. U. poz. 1423.

Ponadto p o s t a n a w i a:

umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie.

Orzeczenie zapadło większością głosów.

UZASADNIENIE

I

1. Zgodnie z art. 535 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2021 r. poz. 534, ze zm.; dalej: k.p.k.), w brzmieniu aktualnym, obowiązującym od 16 lutego 2007 r., „Oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie wymaga pisemnego uzasadnienia; jeżeli postanowienie zostało wydane na posiedzeniu oraz wtedy, gdy zostało wydane na rozprawie a strona pozbawiona wolności nie miała przedstawiciela procesowego i nie została sprowadzona na rozprawę, uzasadnienie sporządza się na jej wniosek. Przepisy art. 422 i 423 stosuje się odpowiednio”.

Art. 552 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555; dalej: k.p.k. w brzmieniu pierwotnym), w brzmieniu pierwotnym, obowiązującym od 1 września 1998 r. do 30 czerwca 2015 r., wskazywał, że „Odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania”.

2. W skardze konstytucyjnej z 22 maja 2017 r. (data nadania) M.K. (dalej: skarżący) wniósł o zbadanie zgodności:

– art. 535 § 3 w związku z art. 98 § 1 oraz z art. 100 § 6 k.p.k. w zakresie, w jakim wyłączony został obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji przy jednoczesnym braku obowiązku przedstawienia tego uzasadnienia w formie ustnej, z art. 45 ust. 1, art. 2, art. 7 oraz art. 31 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji,

– art. 552 § 1 i 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym w zakresie, w jakim umożliwia ograniczenie obowiązku Skarbu Państwa do naprawienia szkody wynikłej z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania do jego bezpośrednich następstw, z art. 41 ust. 5 oraz art. 77 ust. 1 w związku z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 1 i 3, a także w związku z art. 64 ust. 1-3 Konstytucji.

Skarżący 20 marca 2018 r. złożył pismo uzupełniające braki formalne skargi konstytucyjnej. Postanowieniem z 16 lipca 2019 r., sygn. Ts 114/17 (OTK ZU B/2019, poz. 199), Trybunał odmówił nadania biegu skardze w części dotyczącej art. 552 § 1 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym i nadał jej bieg w pozostałym zakresie.

Ponadto skarżący skierował do Trybunału Konstytucyjnego liczne pisma dodatkowe, w tym kopie korespondencji z innymi organami państwa.

2.1. Skargę konstytucyjną sformułowano na tle następującego stanu faktycznego:

13 grudnia 2000 r. skarżący został zatrzymany w związku z postawionymi mu zarzutami popełnienia przestępstw karnoskarbowych. 15 grudnia 2000 r. właściwy miejscowo sąd rejonowy wydał postanowienie o jego tymczasowym aresztowaniu. 29 grudnia 2000 r. zostało ono uchylone przez sąd okręgowy, a skarżący został zwolniony z aresztu. 25 lutego 2001 r. skarżącemu postawiono dodatkowo zarzuty karne. W wyniku postępowania skarżący został

prawomocnie niewinny od części zarzutów, a w pozostałym zakresie prowadzone przeciwko niemu postępowanie zostało umorzone ze względu na przedawnienie karalności zarzucanych mu czynów (por. wyrok sądu okręgowego z 30 kwietnia 2009 r. i wyrok sądu rejonowego z 28 stycznia 2011 r.).

7 listopada 2011 r. skarżący wystąpił z wnioskiem o zasądzenie od Skarbu Państwa odszkodowania w wysokości ponad 16 mln zł za oczywiście niezasadne tymczasowe aresztowanie. Żądana przez niego kwota uwzględniała m.in. utracony dochód z prowadzenia działalności gospodarczej, zobowiązania wobec banków w związku z kredytami zaciągniętymi na działalność gospodarczą, zobowiązania publicznoprawne wobec urzędu skarbowego i Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz utratę własności nieruchomości, w której prowadzona była działalność gospodarcza.

24 maja 2013 r. właściwy sąd okręgowy oddalił w całości powyższe żądanie skarżącego. Wyrok ten został uchylony w całości przez sąd apelacyjny 28 listopada 2013 r. W wyniku ponownego rozpoznania sprawy, sąd okręgowy wyrokiem z 4 lutego 2016 r. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego odszkodowanie z tytułu niesłusznego tymczasowego aresztowania w wysokości niespełna 90 tys. zł. Odszkodowanie to zostało następnie podwyższone w wyniku apelacji skarżącego przez sąd apelacyjny do kwoty ponad 153 tys. zł.

Skarżący zaskarżył wyrok sądu drugiej instancji kasacją. Po przeprowadzeniu rozprawy Sąd Najwyższy postanowieniem z 23 lutego 2017 r., sygn. akt [...], oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną. Wskazał, że orzeczenie to nie podlega zaskarżeniu, a jego uzasadnienie – stosownie do art. 535 § 3 k.p.k. – nie zostanie sporządzone nawet w razie złożenia wniosku. Sąd Najwyższy przedstawił ustnie główne motywy rozstrzygnięcia, które zostały utrwalone w formie nagrania wykonanego przez skarżącego za zgodą tego sądu.

2.2. W uzasadnieniu skargi konstytucyjnej zawarto m.in. następujące argumenty:

2.2.1. W kontekście art. 535 § 3 k.p.k. skarżący podniósł, że Sąd Najwyższy nie ma obowiązku pisemnego uzasadnienia wydanego na rozprawie postanowienia o oddaleniu kasacji w razie jej oczywistej bezzasadności ani też obowiązku ustnego podania najważniejszych motywów tego rozstrzygnięcia czy utrwalenia tych motywów w protokole lub nagraniu. W sprawie skarżącego Sąd Najwyższy wyraźnie wskazał, że pisemne uzasadnienie nie zostanie sporządzone, a w ustnych motywach (zdaniem skarżącego) nie odniósł się do wszystkich zarzutów kasacji i nie wyjaśnił, dlaczego została ona uznana za oczywiście bezzasadną.

Skarżący stwierdził, że narusza to jego prawo do sądu (art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji), a ściślej – prawo do sprawiedliwie ukształtowanej i jawnej procedury w sprawach karnych. „Nie może być bowiem uznana za sprawiedliwą i jawną procedura, w ramach której Sąd Najwyższy nie ma obowiązku rzetelnego przedstawienia motywów swego rozstrzygnięcia”. W rezultacie „przepisy procesowe nie gwarantują skarżącemu prawa do informacji o przyczynie uznania jego kasacji za oczywiście bezzasadną”. Może to znacząco utrudniać dostęp do dalszych środków ochrony prawnej (np. skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Komitetu Praw Człowieka lub Trybunału Konstytucyjnego albo egzekwowania odpowiedzialności odszkodowawczej i dyscyplinarnej od niestaranego pełnomocnika).

Zdaniem skarżącego, możliwość zwolnienia się przez sąd z obowiązku ustnego i pisemnego uzasadnienia orzeczenia nie jest uzasadniona jakimikolwiek okolicznościami i ma charakter dyskrecjonalny. Skarżący ustalił, że *ratio legis* zaskarżonego przepisu było przyspieszenie i odformalizowanie procedury rozpoznawania kasacji, jednak realizacja tego celu nastąpiła – jego zdaniem – z naruszeniem gwarancji procesowych należnych stronom postępowania.

W opinii skarżącego, prawo do informacji jako element prawa do sądu, wynikający z art. 45 ust. 1 Konstytucji i rekonstruowany z uwzględnieniem art. 2 i art. 7 Konstytucji,

wymaga wskazania, że rozstrzygnięcie zostało wydane na podstawie i w granicach prawa, a zatem że zachodziły przesłanki uznania danej kasacji za oczywiście bezzasadną. W przeciwnym wypadku ocena kasacji dokonana przez Sąd Najwyższy pozostaje poza jakąkolwiek kontrolą i nie poddaje się żadnej weryfikacji.

2.2.2. Na tle art. 552 § 1 i 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym skarżący stwierdził, że zakres kompensacji za szkodę wyrządzoną bezprawnym pozbawieniem wolności jest ograniczony do bezpośrednich następstw tymczasowego aresztowania.

Zdaniem skarżącego, taka powszechnie przyjęta wykładnia art. 552 § 1 i 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym narusza prawo skarżącego do równej ochrony własności i innych praw majątkowych, a także prawo do naprawienia szkody wyrządzonej bezprawnym pozbawieniem wolności (por. art. 77 ust. 1 i art. 41 ust. 5 Konstytucji).

W opinii skarżącego, art. 552 § 1 i 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym „nie spełniają wymogów testu proporcjonalności. Nie są ani koniecznym, ani celowym ograniczeniem praw wynikających z art. 77 ust. 1 i art. 41 ust. 5 oraz art. 64 ust. 1-3 Konstytucji. (...) Skarżący nie dostrzega żadnych wartości ani zasad konstytucyjnych, które na gruncie art. 31 ust. 3 Konstytucji uzasadniałyby ograniczenie prawa do odszkodowania przewidzianego w art. 41 ust. 5 Konstytucji, czy to w drodze ograniczenia przesłanki szkody, czy też w drodze specyficznego ukształtowania w ustawie zwykłej przesłanki związku przyczynowego. Dlatego też, nawet przyjmując, że Konstytucja nakazuje ustawodawcy zwykłemu przyjęcie w ramach przepisów ustawowych jednej z możliwych wersji związku przyczynowego, to jednak nie oznacza to, iż uzasadnia ona ograniczenie zakresu kompensacji do bezpośrednich skutków zdarzenia szkodzącego. Koncepcja taka nie jest konstrukcją, która stanowi zasadę prawa odszkodowawczego (a wręcz przeciwnie jest jej zaprzeczeniem w świetle zasady pełnego odszkodowania), ani też nie została opracowana w orzecznictwie i doktrynie”.

Następnie skarżący wskazał, że „stosowanie nieostrego pojęcia narusza zasadę pewności prawa wymaganą stosownie do zasady demokratycznego państwa prawnego. Powoduje to także naruszenie zasady równości wobec bezpodstawnego zróżnicowani[a] praw osób poszkodowanych”, na co zwracał uwagę w orzecznictwie Sąd Najwyższy. Naprawienie szkody wynikającej z bezpośrednich następstw oczywiście niesłusznego tymczasowego aresztowania może być dochodzone w trybie art. 552 k.p.k., a naprawienia następstw pośrednich można się domagać tylko na podstawie przepisów prawa cywilnego (a więc w trybie mniej korzystnym dla poszkodowanego).

2.2.3. Ponadto uzasadnienie skargi konstytucyjnej zawiera m.in. omówienie wydanych w sprawie skarżącego orzeczeń i ich interpretację w kontekście standardów konstytucyjnych, analizę treści art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 1 Konstytucji, powołanie orzecznictwa Trybunału dotyczącego uzasadnienia kasacji uznanej za oczywiście bezzasadną, polemikę z opiniami legislacyjnymi dotyczącymi art. 535 § 3 k.p.k. w zaskarżonym zakresie oraz przykłady orzeczeń zawierających wykładnię art. 552 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym.

2.3. W piśmie z 20 marca 2018 r. skarżący przedstawił dodatkową argumentację.

2.3.1. W odniesieniu do art. 535 § 3 k.p.k., na tle zarzutów dotyczących art. 2 Konstytucji, skarżący przyznał, że w świetle dotychczasowego orzecznictwa Trybunału, przepis ten nie może stanowić samodzielnego wzorca kontroli w sprawie zainicjowanej skargą konstytucyjną. Zwrócił równocześnie uwagę na związki tego przepisu z art. 30 (zasada godności), art. 45 ust. 1 (prawo do sądu, a zwłaszcza zasada sprawiedliwości proceduralnej) i art. 61 ust. 1 Konstytucji (prawo do informacji o działalności władzy publicznej). Skarżący wyjaśnił, że w jego sprawie doszło do naruszenia zasady zaufania obywatela do państwa i prawa, ponieważ został on pozbawiony „dostępu do wiedzy o przesłankach działania Sądu Najwyższego oraz konsekwencji, jakie te działania powodują dla jego sytuacji prawnej”.

W związku z art. 7 Konstytucji, skarżący stwierdził, że wprowadzie „nie ma prawa podmiotowego zawierającego roszczenie do Sądu Najwyższego o działanie na podstawie i w granicach prawa”, ale ma on jednak roszczenie do władzy publicznej (a w szczególności ustawodawcy) „o to, by prawo, na podstawie którego działa Sąd Najwyższy[,] było jednoznaczne i precyzyjne i nie sprowadzało immanentnego ryzyka arbitralizmu”. Według niego, art. 7 Konstytucji może w tym aspekcie stanowić podstawę skargi konstytucyjnej. Skarżący stwierdził również, że z przepisu tego „wynika naruszone prawo Skarżącego do tego, by Sąd Najwyższy uzasadnił postanowienie o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji”. Ponadto podniósł, że zakres władzy dyskrecjonalnej SN (będący rezultatem m.in. art. 535 § 3 k.p.k.) jest nadmierny i pozbawia prawo, na podstawie którego działa ten sąd, „cech prawa konstytucyjnie legitymowanego”.

W dalszej części pisma procesowego skarżący wskazał, że z art. 31 ust. 1 Konstytucji wynika jego prawo „do działania na podstawie znajomości argumentów Sądu Najwyższego”, a z art. 31 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji – prawo do tego, by „ograniczenia jego wolności i praw w postępowaniu sądowym, niezależnie od konstytucyjnych przesłanek, odpowiadały wymaganiom proporcjonalności”. Jego zdaniem, brak obowiązku uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji nie jest najmniej uciążliwym środkiem ograniczenia jego praw. „Poświęcenie informacyjnej przejrzystości orzekania, tak ważne dla realizacji prawa do sądu, nie znajduje uzasadnienia w żadnej nawet równie cennej wartości konstytucyjnej”. Ponadto „ustawodawca z jednej strony posługuje się zwrotami niedookreślonymi, z drugiej zaś redukuje wymagania proceduralne stawiane Sądowi Najwyższemu, co wywołuje stan nieweryfikowalności orzeczeń z powodu braku uzasadnienia”.

2.3.2. W odniesieniu do art. 552 § 1 i 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym skarżący wyjaśnił, że naruszenie jego praw wynikających z art. 77 ust. 1 w związku z art. 2, art. 7 oraz art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji „polega na pozbawieniu go zagwarantowanego konstytucyjnie pełnego wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej”. W jego opinii, zaskarżone przepisy nie spełniają wymogów testu proporcjonalności – nie są bowiem ani koniecznym, ani celowym ograniczeniem praw wynikających z art. 77 ust. 1 Konstytucji.

Naruszenie praw skarżącego wynikających z art. 77 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1-3 Konstytucji polegało – według niego – na „pozbawieniu go zagwarantowanej konstytucyjnie rzeczywistej i pełnej ochrony prawa własności ruchomości i nieruchomości, które utracił wskutek zdarzenia szkodzącego w postaci niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania”. Zaskarżone regulacje nie spełniają wymogów testu proporcjonalności z art. 64 ust. 3 Konstytucji, który należy rozważać w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji. „Limitowanie środków ochrony własności nie są [powinno być: nie jest] w analizowanym zakresie ani koniecznym, ani celowym ograniczeniem praw konstytucyjnych. Brak jest bowiem jakichkolwiek przesłanek ku temu, aby w przypadku, gdy prawo własności zostaje pogwałcone wskutek oczywiście niesłusznego tymczasowego aresztowania, poszkodowany miał znajdować się w gorszej sytuacji prawnej niżli podmioty doznające uszczerbku wskutek innego rodzaju zdarzeń szkodzących”.

Odnosząc się do naruszenia art. 41 ust. 5 Konstytucji, skarżący powtórzył argumentację zawartą w skardze konstytucyjnej.

3. Marszałek Sejmu (dalej: Marszałek) w piśmie z 7 lutego 2020 r. przedstawił w imieniu Sejmu stanowisko, że art. 535 § 3 k.p.k. w zakresie, w jakim wyłącza obowiązek sporządzenia pisemnego uzasadnienia wydanego na rozprawie postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji, a w pozostałym zakresie wniósł o umorzenie postępowania ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

3.1. W ramach analizy formalnoprawnej skargi, Marszałek stwierdził, że w odniesieniu do zarzutów niekonstytucyjności art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym skarga została złożona z przekroczeniem o ponad 10 miesięcy terminu wskazanego w art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: ustawa o organizacji TK). Termin ten należało bowiem liczyć od dnia doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku sądu apelacyjnego z 15 czerwca 2016 r., tj. od 11 lipca 2016 r.

Zdaniem Marszałka, zarzuty dotyczące braku obowiązku uzasadnienia wydanego na rozprawie postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej mogą być formułowane wyłącznie na tle art. 535 § 3 k.p.k. Art. 98 § 1 i art. 100 § 6 k.p.k. nie regulują omawianego zagadnienia i nie zostały wskazane przez Sąd Najwyższy jako podstawy jego działania.

Wzorcem kontroli art. 535 § 3 k.p.k., w zakresie wskazanym w skardze, nie może być art. 2 Konstytucji (ani samodzielnie, ani pomocniczo wobec art. 45 ust. 1 Konstytucji), ponieważ skarżący nie wywiódł z niego treści wykraczających poza gwarancje prawa do sądu. Nie jest także dopuszczalne zbadanie zgodności kwestionowanej regulacji z art. 30 i art. 61 ust. 1 Konstytucji, które nie były powołane w skardze konstytucyjnej (a uwzględniono je tylko w piśmie uzupełniającym jej braki, po upływie ustawowego terminu wniesienia skargi). W postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną wzorcem kontroli nie może być również art. 7 Konstytucji. Zarzut nieproporcjonalnego ograniczenia wolności człowieka (art. 31 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji) nie został przez skarżącego prawidłowo uzasadniony.

3.2. Oceniając zarzut niezgodności art. 535 § 3 k.p.k., w zakresie wskazanym w skardze, z art. 45 ust. 1 Konstytucji, Marszałek podkreślił, że odnosi się on tylko do początkowej części zaskarżonego przepisu, która została poprawnie zinterpretowana przez skarżącego. Skarżący błędnie jednak przyjął, że SN nie ma obowiązku przedstawienia ustnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej – w literaturze i orzecznictwie SN powszechnie przyjmuje się, że wymóg ten wynika z art. 418 § 3 w związku z art. 518 i art. 458 k.p.k. Co do zasady, najważniejsze powody rozstrzygnięcia są utrwalane za pomocą urzędzenia rejestrującego dźwięk albo dźwięk i obraz (chyba że jest to niemożliwe ze względów technicznych), a zapis ten staje się załącznikiem do protokołu (por. art. 147 § 3a k.p.k.).

Marszałek uznał, powołując się także na literaturę, że powyższy mechanizm jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Odpowiada on standardowi określonym w wyroku z 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05 (OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 2) i potwierdzonemu w późniejszym orzecznictwie Trybunału, zgodnie z którym wadliwe konstytucyjnie jest całkowite wyłączenie powinności informacyjnych sądów. Na tle analizowanego przepisu nie dochodzi do takiej sytuacji, ponieważ sąd jest zobowiązany powiadomić strony o terminie rozprawy kasacyjnej i przedstawić im ustnie najważniejsze powody oddalenia kasacji jako oczywiście bezzasadnej. Zdaniem Marszałka, zaskarżony przepis uwzględnia charakter postępowania kasacyjnego, a także brak dalszej kontroli postanowienia o oddaleniu kasacji.

4. Prokurator Generalny (dalej: Prokurator) w piśmie z 17 września 2020 r. wniósł o umorzenie postępowania w odniesieniu do zarzutów niezgodności art. 535 § 3 k.p.k., w zakresie wskazanym w skardze, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 oraz z art. 31 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji ze względu na zbędność wydania orzeczenia, a w pozostałym zakresie – ze względu na niedopuszczalność wydania orzeczenia.

4.1. Dokonując analizy formalnoprawnej skargi, Prokurator stwierdził, że skarga w zakresie dotyczącym art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym została złożona z wyraźnym przekroczeniem terminu wskazanego w art. 77 ust. 1 ustawy o organizacji TK.

Prokurator uznał, że skarżący upatruje niekonstytucyjność art. 535 § 3 w związku z art. 98 § 1 i art. 100 § 6 k.p.k. w pozbawieniu go możliwości uzyskania pełnej informacji o przyczynie uznania jego kasacji za oczywiście bezzasadną. Zarzut ten powinien jednak być adresowany tylko do pierwszego z powołanych przepisów. Wątpliwości skarżącego wobec art. 98 § 1 i art. 100 § 6 k.p.k. nie zostały więc odpowiednio uzasadnione.

Następnie Prokurator odniósł się do wskazanych w skardze wzorców kontroli i stwierdził, że art. 7 oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji (ujmowany samodzielnie) nie mogą być podstawą zarzutów w postępowaniu wszczętym w trybie skargi konstytucyjnej. Powołanie art. 31 ust. 1 Konstytucji jako dopełniającego wzorca kontroli wobec art. 45 ust. 1 Konstytucji jest zbędne, gdyż ten drugi przepis stanowi *lex specialis*.

4.2. Prokurator stwierdził, że zbędne jest również orzekanie w sprawie zgodności art. 535 § 3 k.p.k., w zakresie wskazanym w skardze, z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Sposób realizacji przez Sąd Najwyższy obowiązku informacyjnego w postępowaniu kasacyjnym był już przedmiotem wypowiedzi TK m.in. w wyroku o sygn. SK 30/05 oraz w licznych postanowieniach wydawanych na etapie wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych. Wynika z nich, że niekonstytucyjna jest wyłącznie sytuacja pozbawiająca stronę łącznie wszelkich instrumentów zapewniających przejrzystość orzekania, co w sprawie skarżącego nie miało miejsca.

Dodatkowo Prokurator zwrócił uwagę, że oceny skarżącego stanowią wyraz jego negatywnego stosunku do zapadłego orzeczenia, a ewentualna nierzetelność ustnego uzasadnienia nie wynika z treści zaskarżonego przepisu, lecz jest kwestią stosowania prawa.

5. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 4 listopada 2019 r. nie zgłosił udziału w sprawie.

6. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego (dalej: Pierwszy Prezes SN) w piśmie z 2 marca 2021 r., odpowiadając na pismo Trybunału Konstytucyjnego, przedstawił informację dotyczącą stosowania i wykładni art. 535 § 3 k.p.k.

6.1. Po omówieniu ewolucji sposobu rozpoznawania kasacji od 1997 r., Pierwszy Prezes SN wskazał, że z art. 535 § 3 k.p.k. wynika kilka reguł odnoszących się do trybu orzekania o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej oraz uzasadniania takich rozstrzygnięć.

Po pierwsze, kasację SN rozpoznaje albo na rozprawie, w której strony mogą wziąć udział (z wyjątkiem strony pozbawionej wolności, która nie jest co do zasady sprowadzana), albo na posiedzeniu bez udziału stron (w tym wypadku strona nie jest informowana o terminie posiedzenia ani też nie może wziąć w nim udziału, nawet jeżeli się stawi i wyrazi taką chęć – por. art. 535 § 3 w związku z art. 96 § 2 k.p.k.).

Po drugie, oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie wymaga pisemnego uzasadnienia (por. art. 535 § 3 k.p.k.), co jednak nie oznacza ustawowego zakazu jego sporządzenia. W orzecznictwie SN przyjmuje się konsekwentnie, że sąd orzekający w sprawie w zależności od jej okoliczności może takie uzasadnienie sporządzić – w pełnej wersji albo w sposób skrótowy (np. w odniesieniu do wybranych zarzutów).

Po trzecie, strona nieobecna na posiedzeniu, a także strona pozbawiona wolności, która nie miała przedstawiciela procesowego i nie została sprowadzona na rozprawę, może złożyć wniosek o sporządzenie uzasadnienia wydanego orzeczenia na zasadach przewidzianych w art. 422 i art. 423 k.p.k.

Po czwarte, przewidziana w art. 535 § 3 k.p.k. możliwość niesporządzenia pisemnego uzasadnienia orzeczenia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie dotyczy sytuacji, w której jeden z członków składu orzekającego złożył zdanie odrębne (por. art. 114 § 3 k.p.k.).

Po piąte, jeżeli oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej na rozprawie nastąpi w wyroku (możliwość taka istnieje w wypadku wielości kasacji w danej sprawie, z których przynajmniej jedna jest zasadna), po ogłoszeniu wyroku jeden z członków składu orzekającego podaje ustnie najważniejsze powody wyroku, chyba że na ogłoszeniu nikt się nie stawił (odpowiednie zastosowanie znajduje tu art. 418 § 3 w związku z art. 458 w związku z art. 518 k.p.k.). Pierwszy Prezes SN wskazał, że ustawa karnoprosesowa „nie przewiduje jednak wprost analogicznej gwarancji normatywnej, gdy na rozprawie kasacja oddalana jest jako oczywiście bezzasadna postanowieniem. Regulacje odnoszące się do ogłaszania i uzasadniania postanowień nie przewidują bowiem rozwiązań dotyczących podawania ustnych motywów tego orzeczenia”. W praktyce orzeczniczej Izby Karnej SN ustne uzasadnienia postanowień o oddalaniu kasacji są jednak wygłaszane, co jest aprobowane w doktrynie.

6.2. Oceniając zarzuty skargi konstytucyjnej, Pierwszy Prezes SN wyraził pogląd, że stanowisko skarżącego o niezgodności art. 535 § 3 k.p.k. z art. 45 ust. 1 Konstytucji nie zasługuje na aprobatę. Podkreślił w tym kontekście ponownie, że brak obowiązku sporządzenia uzasadnienia nie oznacza ustawowego zakazu jego sporządzenia. Ponadto wskazał, że podczas rozprawy kasacyjnej odpowiednio stosowany jest art. 418 § 3 w związku z art. 518 i art. 458 k.p.k. i wygłaszane są ustnie najważniejsze powody postanowienia, co obejmuje także przyczyny uznania kasacji za oczywiście bezzasadną oraz brak uznania podniesionych w niej zarzutów, a praktyka ta jest ugruntowana. Wbrew zarzutom skarżącego, nie następuje więc całkowite wyłączenie informacyjnej powinności sądu. Ponadto Pierwszy Prezes SN zwrócił uwagę także na charakter postępowania kasacyjnego i brak konstytucyjnego prawa do rozpoznania kasacji w świetle orzecznictwa TK.

6.3. W końcowej części stanowiska Pierwszy Prezes SN przedstawił – na wniosek Trybunału Konstytucyjnego – dane statystyczne dotyczące orzeczeń kończących postępowania kasacyjne.

Wynika z nich m.in., że w latach 2010-2020 większość kasacji (od 64 do 76%) wnoszonych do SN było oddalanych (zazwyczaj jako oczywiście bezzasadne). Na przykład w 2020 r. w SN załatwiono 2553 sprawy kasacyjne, z których:

- 676 zakończyło się uchynieniem zaskarżonego orzeczenia,
- 1776 zakończyło się oddaleniem kasacji (w tym 1732 oddaleniem kasacji jako oczywiście bezzasadnej),
- 101 spraw załatwiono w inny sposób.

II

Zgodnie z art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393), Trybunał może rozpoznać skargę konstytucyjną na posiedzeniu niejawnym, jeżeli pisemne stanowiska wszystkich uczestników postępowania oraz pozostałe dowody zgromadzone w sprawie stanowią wystarczającą podstawę do wydania orzeczenia.

Trybunał uznał, że w niniejszej sprawie obie te przesłanki zostały spełnione.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Dopuszczalny zakres orzekania merytorycznego.

1.1. Zakres zaskarżenia w skardze konstytucyjnej.

Skarżący w *petitum* skargi konstytucyjnej zakwestionował zgodność:

– art. 535 § 3 w związku z art. 98 § 1 oraz z art. 100 § 6 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1749, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2021 r. poz. 534, ze zm.; dalej: k.p.k.) w zakresie, w jakim wyłącza obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy (dalej także: SN) uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji przy jednoczesnym braku obowiązku przedstawienia tego uzasadnienia w formie ustnej, z art. 45 ust. 1, art. 2, art. 7 oraz art. 31 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji;

– art. 552 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555; dalej: k.p.k. w brzmieniu pierwotnym), w brzmieniu pierwotnym, obowiązującym od 1 września 1998 r. do 30 czerwca 2015 r., w zakresie, w jakim umożliwia ograniczenie obowiązku Skarbu Państwa do naprawienia szkody wynikłej z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania do jego bezpośrednich następstw, z art. 41 ust. 5 oraz art. 77 ust. 1 w związku z art. 2, art. 7, art. 31 ust. 1 i 3, a także w związku z art. 64 ust. 1-3 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny ustalił, że zastrzeżenia skarżącego odnoszą się do aktualnego brzmienia art. 535 § 3 k.p.k., ukształtowanego przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 12 stycznia 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 20, poz. 116; dalej: nowelizacja z 2007 r.) i obowiązującego od 16 lutego 2007 r.

1.2. Formalna kontrola skargi konstytucyjnej.

Skarga konstytucyjna wzbudziła istotne wątpliwości Trybunału już na etapie wstępnej kontroli. Tylko część z nich została rozstrzygnięta w postanowieniu z 16 lipca 2019 r., sygn. Ts 114/17 (OTK ZU B/2019, poz. 199). Poważne obiekcje co do dopuszczalności i celowości orzekania zostały także zawarte w stanowiskach, złożonych w niniejszej sprawie przez Marszałka Sejmu i Prokuratora Generalnego.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, ocena wymogów formalnych skargi może następować na każdym etapie postępowania aż do wydania orzeczenia kończącego postępowania (por. np. *inter alia*, wśród wyroków wydanych pod rządami obecnie obowiązującej ustawy o organizacji TK – np. postanowienia z: 6 grudnia 2017 r., sygn. SK 20/17, OTK ZU A/2017, poz. 81, cz. II, pkt 2 uzasadnienia i 20 lutego 2019 r., sygn. SK 30/17, OTK ZU A/2019, poz. 8, cz. II, pkt 2.1 uzasadnienia). Wynik wstępnej kontroli skargi konstytucyjnej nie przesądza bowiem definitywnie o dopuszczalności jej merytorycznego rozpoznania (por. np. postanowienie pełnego składu TK z 15 listopada 2018 r., sygn. SK 5/14, OTK ZU A/2018, poz. 66, cz. II, pkt 2 uzasadnienia).

Wobec powyższego konieczne było ustalenie, czy skarga spełnia wszystkie wymogi wynikające z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: ustawa o organizacji TK).

1.3. Ocena dopuszczalności przedmiotu kontroli.

Przedmiotem skargi konstytucyjnej może być tylko przepis, który stanowił podstawę ostatecznego orzeczenia o wolnościach, prawach albo obowiązkach skarżącego, naruszające-

go *in concreto* należne mu gwarancje konstytucyjne (por. art. 79 ust. 1 Konstytucji i art. 53 ust. 1 pkt 1 ustawy o organizacji TK).

1.3.1. W uzasadnieniu skargi konstytucyjnej skarżący jako ostateczne orzeczenie w swojej sprawie wskazał – w kontekście obu podnoszonych w skardze problemów – to samo postanowienie SN z 23 lutego 2017 r., sygn. akt [...] (niepubl.), oddalające kasację jako oczywiście bezzasadną. Skarżący – zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt 1 ustawy o organizacji TK – dołączył do skargi konstytucyjnej odpis tego orzeczenia (samej sentencji, gdyż pisemne uzasadnienie nie zostało sporządzone – co stanowi jeden z zarzutów skargi), a ponadto prywatne nagranie i zapis z rozprawy.

Mając na uwadze treść i okoliczności wydania powyższego postanowienia, Trybunał uznał, że skarżący zbyt szeroko określił przedmiot i zakres kontroli.

1.3.2. Trybunał stwierdził, że w skardze trafnie przyjęto, iż postanowienie SN z 23 lutego 2017 r., sygn. akt [...], zostało oparte na art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. (przy czym trzeba dodać – w zakresie wynikającym ze stanu faktycznego sprawy, por. niżej). Niewątpliwie bowiem na tej podstawie prawnej Sąd Najwyższy sporządził skierowane do skarżącego orzeczenie ograniczone do samej sentencji (bez uzasadnienia).

Stanowisko Trybunału Konstytucyjnego w niniejszej sprawie jest zbliżone do zaprezentowanego w wyroku z 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05 (OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 2), w którym Trybunał dokonał merytorycznej kontroli historycznego przepisu pozwalającego na odstępianie od sporządzenia pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej. Wpisuje się także w postanowienia wydane na etapie wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych dotyczących art. 535 § 3 k.p.k., w których *implicite* uznano, że przepis ten był podstawą wydania wobec skarżących rozstrzygnięcia ograniczonego do samej sentencji (por. postanowienia z: 2 grudnia 2020 r., sygn. Ts 155/19 – niepubl.; wstępna kontrola w toku; 16 lipca 2019 r., sygn. Ts 114/17, OTK ZU B/2019, poz. 199 – w sprawie skarżącego; 23 października 2018 r., sygn. Ts 176/17, OTK ZU B/2019, poz. 24; 25 października 2018 r., sygn. Ts 197/17, OTK ZU B/2019, poz. 27; 27 stycznia 2015 r. i 1 października 2015 r., sygn. Ts 69/14, OTK ZU nr 5/B/2015, poz. 449 i 450; 10 października 2014 r. i 9 czerwca 2015 r., sygn. Ts 24/14, OTK ZU nr 3/B/2015, poz. 240 i 241; 27 lipca 2010 r. i 18 stycznia 2011 r., sygn. Ts 115/09, OTK ZU nr 1/B/2011, poz. 39 i 40; 18 stycznia 2010 r. i 15 września 2010 r., sygn. Ts 68/09, OTK ZU nr 5/B/2010, poz. 348 i 349; por. odmiennie – że postanowienie SN o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie zawiera rozstrzygnięcia w sprawie uzasadnienia tego postanowienia – postanowienia z 11 sierpnia 2010 r. i 12 kwietnia 2011 r., sygn. Ts 185/09, OTK ZU nr 2/B/2011, poz. 144 i 145).

1.3.3. Trybunał zwrócił jednak uwagę, że w ramach niniejszego postępowania orzekanie o art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. możliwe jest w ograniczonym zakresie.

Po pierwsze, przepis ten był w sprawie skarżącego stosowany tylko w części, w której dotyczył braku obowiązku sporządzenia uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji wydanego na rozprawie w sytuacji, gdy strona nie była pozbawiona wolności. Art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. normuje jednak również odrębne zasady uzasadniania postanowienia wydanego w innych okolicznościach niż w sprawie skarżącego (tj. na posiedzeniu bez udziału stron albo na rozprawie, gdy strona była pozbawiona wolności, nie miała przedstawiciela procesowego i nie została sprowadzona na rozprawę), co już nie może być objęte niniejszym postępowaniem.

Po drugie, przepis ten zawiera wyłącznie dyrektywy sporządzania pisemnych uzasadnień wskazanych orzeczeń. Wbrew twierdzeniom skarżącego, nie normuje on w ogóle kwestii ustnych motywów, wobec czego nie może być w tym zakresie badany przez Trybunał. Żądanie skarżącego jest wadliwie adresowane, a sama skarga w tej części nie zawiera należytego uzasadnienia zarzutów, o którym mowa w art. 53 ust. 1 pkt 3 ustawy o organizacji TK. Niezależnie od powyższego, można także mieć wątpliwości, czy skarżący w powyższym zakresie

ma wymagany interes prawny do wystąpienia ze skargą (tzw. *gravamen* – por. art. 79 ust. 1 Konstytucji; por. podobnie – postanowienia o sygn. Ts 68/09). Po ogłoszeniu postanowienia w sprawie jego kasacji wygłoszono bowiem ustne motywy (nawet więc gdyby uznać, że są one fakultatywne, nie doszło w tej sferze do naruszenia praw skarżącego).

1.3.4. Trybunał stwierdził, że podstawą ostatecznego orzeczenia w sprawie skarżącego nie był art. 535 § 3 zdanie drugie k.p.k., nakazujący odpowiednie stosowanie art. 422 i art. 423 k.p.k. Wymienione przepisy odesłania dotyczą pisemnych uzasadnień wyroku (składania wniosków o takie uzasadnienie oraz zasad ich sporządzania), a postanowienie SN z 23 lutego 2017 r., sygn. akt [...], nie zostało w ten sposób uzasadnione. Skarżący nie odniósł się zresztą w swoich pismach procesowych do tego fragmentu zaskarżonego przepisu (skarga konstytucyjna także w tym zakresie nie zawiera więc wymaganego uzasadnienia – por. art. 53 ust. 1 pkt 3 ustawy o organizacji TK).

1.3.5. Ponadto w oczywisty sposób nie zastosowano również w sprawie skarżącego art. 98 § 1 i art. 100 § 6 k.p.k., które wskazano jako dookreślające przedmiot kontroli (przepisy związkowe wobec art. 535 § 3 k.p.k.). Obie te regulacje – podobnie jak art. 535 § 3 zdanie drugie k.p.k. – odnoszą się bowiem do postanowień, które wymagają pisemnego uzasadnienia (regulują termin sporządzenia takich uzasadnień oraz zasady ich doręczenia lub ogłoszenia), a – jak ponownie trzeba powtórzyć – w sprawie skarżącego takiego uzasadnienia nie sporządzono. Wobec tego Trybunał Konstytucyjny uznał, że powołanie art. 98 § 1 i art. 100 § 6 k.p.k. mogło mieć na celu wyłącznie podkreślenie, iż przedmiotem kontroli jest regulacja przewidująca wyjątek od ogólnych zasad pisemnego uzasadniania postanowień w sprawach karnych. Właściwym miejscem do zasygnalizowania relacji między tymi regulacjami a art. 535 § 3 k.p.k. było jednak uzasadnienie skargi konstytucyjnej (a nie jej *petitum*).

1.3.6. Postanowienie o oddaleniu kasacji w oczywisty sposób nie zapadło także na podstawie przepisów dotyczących wysokości odszkodowania, w tym wskazanego w skardze art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym. Wydając postanowienie o oddaleniu kasacji, Sąd Najwyższy orzekał tylko o oczywistej bezzasadności tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Nie zastosował natomiast przepisów dotyczących wysokości czy sposobu obliczania odszkodowania należnego skarżącemu (por. podobnie – w odniesieniu do przepisów o zeznaniach świadka koronnego – cytowane wyżej postanowienia o sygn. Ts 24/14).

Zakwestionowanie przez skarżącego art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym dopiero na etapie postępowania kasacyjnego nastąpiło dodatkowo ze znaczącym (ponaddziesięcioletnim) przekroczeniem trzymiesięcznego terminu wniesienia skargi, wskazanego w art. 77 ust. 1 ustawy o organizacji TK. Termin ten należało liczyć od dnia doręczenia skarżącemu orzeczenia sądu odwoławczego, gdyż wtedy nastąpiło „wyczerpanie drogi prawnej” w rozumieniu art. 77 ust. 1 ustawy o organizacji TK. Złożenie kasacji nie spowodowało przerwania ani zawieszenia biegu tak określonego terminu wniesienia skargi (por. art. 44 ust. 3 ustawy o organizacji TK). Jego skutkiem procesowym był tylko obowiązek poinformowania przez skarżącego w uzasadnieniu ewentualnej skargi konstytucyjnej, że środek ten został wniesiony (por. art. 53 ust. 1 pkt 6 ustawy o organizacji TK) oraz możliwość zawieszenia postępowania w sprawie przez Trybunał Konstytucyjny do czasu rozpoznania kasacji przez Sąd Najwyższy (por. art. 78 ustawy o organizacji TK oraz np. postępowanie w sprawie zakończonej wyrokiem z 16 grudnia 2020 r., sygn. SK 46/19, OTK ZU A/2020, poz. 71). Także z tego powodu rozpoznanie skargi w zakresie dotyczącym art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym nie jest w ramach niniejszego postępowania możliwe.

1.4. Ocena dopuszczalności wzorców kontroli.

Wzorcami kontroli w sprawie zainicjowanej skargą konstytucyjną mogą być wyłącznie przepisy Konstytucji wyrażające prawa lub wolności konstytucyjne, które zostały naru-

szone w sprawie skarżącego w wyniku zastosowania niekonstytucyjnych przepisów (por. art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o organizacji TK).

Skarżący w pkt 1 *petitum* skargi wniósł o zbadanie zgodności m.in. art. 535 § 3 k.p.k. z art. 45 ust. 1, art. 2, art. 7 oraz art. 31 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że także w tym wypadku skarga konstytucyjna ma zbyt szeroki zakres.

1.4.1. Zdaniem Trybunału, jedynym dopuszczalnym wzorcem kontroli zakwestionowanej regulacji jest art. 45 ust. 1 Konstytucji. Zastrzeżenia skarżącego odnosiły się przy tym wyłącznie do określonego elementu składowego wyrażonego w tym przepisie prawa do sądu – prawa do informacji o przyczynach wydania orzeczenia, stanowiącego element prawa do właściwie ukształtowanej procedury sądowej (zwanego także prawem do sprawiedliwości proceduralnej – por. niżej).

1.4.2. Jeżeli natomiast chodzi o art. 2 i art. 7 Konstytucji, to unormowania te – formułujące ogólne zasady ustrojowe – nie mogły być (jak tego pierwotnie oczekiwał skarżący) samodzielnymi wzorcami kontroli w postępowaniu wszczętym w trybie skargi konstytucyjnej, zwłaszcza wobec możliwości powiązania stawianych zarzutów z regulacjami konstytucyjnymi wyrażającymi w sposób bardziej szczegółowy adekwatne prawa i wolności jednostki (por. np. wśród najnowszych – wyrok z 29 kwietnia 2020 r., sygn. SK 24/19, OTK ZU A/2020, poz. 19, cz. III, pkt 1.6.2 uzasadnienia i przytoczone tam wcześniejsze orzecznictwo; na temat celowości i dopuszczalności powołania art. 2 i art. 7 Konstytucji jako wzorców kontroli w sprawach dotyczących kasacji wszczętych w różnym trybie – por. np. wyroki z: 21 czerwca 2016 r., sygn. SK 2/15, OTK ZU A/2016, poz. 45, cz. III, pkt 7 uzasadnienia; 17 maja 2004 r., sygn. SK 32/03, OTK ZU nr 5/A/2004, poz. 44, cz. III, pkt 7 uzasadnienia). Z treści pisma uzupełniającego skargę konstytucyjną wynika, że skarżący miał świadomość ograniczeń związanych z charakterem tych wzorców kontroli i starał się wykazać zasadność ich powołania, jednak zrobił to nieskutecznie.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że w warunkach niniejszej sprawy niedopuszczalne i niecelowe było także potraktowanie art. 2 i art. 7 Konstytucji jako wzorców dopełniających (związkowych) wobec art. 45 ust. 1 Konstytucji (na zasadzie *falsa demonstratio non nocet* – por. – w odniesieniu do art. 2 Konstytucji – np. wyrok z 28 października 2010 r., sygn. SK 19/09, OTK ZU nr 8/A/2010, poz. 83, cz. III, pkt 3.2 uzasadnienia i powołane tam orzecznictwo). Standardy wywodzone przez skarżącego z art. 2 Konstytucji były tożsame z gwarancjami wynikającymi z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Uwzględnienie relacji między tymi przepisami w ujęciu skargi nie zmieniłoby zakresu ani perspektywy oceny zaskarżonej regulacji.

Natomiast próbę powiązania art. 2 Konstytucji z art. 30 i art. 61 ust. 1 Konstytucji w piśmie uzupełniającym braki skargi konstytucyjnej należało ocenić jako spóźnioną, ponieważ nie jest dopuszczalne poszerzenie zakresu wzorców kontroli po upływie ustawowego terminu wniesienia skargi (por. art. 77 ust. 1 ustawy o organizacji TK).

Oryginalna i daleko idąca interpretacja art. 7 Konstytucji, przedstawiona w piśmie uzupełniającym braki skargi konstytucyjnej (m.in. odnalezienie w nim wprost źródła konkretnego prawa podmiotowego skarżącego do otrzymania pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji), nie została przez skarżącego uprawdopodobniona, co dodatkowo uniemożliwia uwzględnienie tego przepisu jako wzorca kontroli w niniejszej sprawie.

1.4.3. Częściowo podobne wątpliwości wynikają z powołania przez skarżącego art. 31 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 1 Konstytucji.

W art. 31 ust. 1 Konstytucji skarżący dostrzegł w piśmie uzupełniającym braki skargi konstytucyjnej prawo podmiotowe, które nie wynika z treści tego przepisu („prawo do działania na podstawie znajomości argumentów Sądu Najwyższego”), nie podając żadnych argu-

mentów lub dowodów świadczących o możliwości takiej interpretacji. Skutkowało to w dalszej kolejności wadliwym powołaniem art. 31 ust. 3 Konstytucji, ponieważ wyrażona w tym przepisie zasada proporcjonalności powinna być każdorazowo odniesiona do – prawidłowo rozumianego – przepisu wyrażającego prawo konstytucyjne lub wolność konstytucyjną (por. pojedyncze odstępstwa od tej zasady w sprawach zainicjowanych wnioskiem o kontrolę abstrakcyjną – wyrok pełnego składu TK z 22 września 2005 r., sygn. Kp 1/05, OTK ZU nr 8/A/2005, poz. 93, pkt 1 i 3 sentencji oraz cz. IV i VI uzasadnienia).

Zasygnalizowany w końcowej części tego pisma zarzut posłużenia się przez ustawodawcę „zwrotami niedookreślonymi” także nie spełniał tego warunku, ponieważ skarżący nie wskazał, o jakie sformułowania chodzi (można jedynie się domyślać, że o „oczywistą bezzasadność”), a ponadto nie ujął tych zastrzeżeń w kategoriach naruszenia odpowiedniego prawa konstytucyjnego lub wolności konstytucyjnej.

Trybunał Konstytucyjny rozważył w tym kontekście także możliwość rekonstrukcji wskazanych przez skarżącego wzorców kontroli, polegającą na powiązaniu art. 31 ust. 3 Konstytucji z art. 45 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu skargi konstytucyjnej zawarto jednak wyłącznie ogólne twierdzenia o „nadmiernym” ograniczeniu bliżej niesprecyzowanych praw konstytucyjnych skarżącego, a w piśmie uzupełniającym jej braki odniesiono to do „ograniczenia informacyjnej przejrzystości orzekania”, wywodzonego z art. 31 ust. 1 Konstytucji i ujmowanego w tym wypadku wyraźnie jako zewnętrzna gwarancja prawa do sądu (ważna dla „jego realizacji”), a nie jego element. Taki sposób sformułowania pism procesowych skarżącego ograniczał możliwość zastosowania zasady *falsa demonstratio non nocet* w analizowany sposób – Trybunał jest bowiem związany przedmiotem i zakresem kontroli wyznaczonym w piśmie inicjującym postępowanie (por. art. 67 ustawy o organizacji TK).

1.4.4. Braków skargi konstytucyjnej w zakresie właściwego powołania wzorców kontroli nie może konwalidować fakt, że we wspomnianym wyroku o sygn. SK 30/05 Trybunał stwierdził niezgodność historycznych zasad uzasadniania postanowień SN w sprawach kasacyjnych (art. 535 § 2 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2000 r. do 15 lutego 2007 r.) z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji. Pomijając już odmienny przedmiot tej skargi i specyfikę zawartej w niej argumentacji, została ona rozpoznana w 2006 r., na stosunkowo wczesnym etapie kształtowania się orzecznictwa Trybunału dotyczącego możliwości stosowania standardów wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji w postępowaniach nadzwyczajnych. Obecnie jest ono już wykrystalizowane i utrwalone, co skarżący powinien był uwzględnić (por. niżej).

1.4.5. Ocenę dopuszczalności wzorców kontroli art. 552 § 4 k.p.k. Trybunał uznał za zbędną z uwagi na ustaloną wyżej konieczność umorzenia postępowania w odniesieniu do tego przepisu.

1.5. Ocena uzasadnienia skargi konstytucyjnej.

Zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 3 ustawy o organizacji TK, skarga konstytucyjna musi zawierać uzasadnienie zarzutu niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem skarżącego, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że wymóg ten „nie może być traktowany powierzchownie i instrumentalnie, ponieważ przesądza o zakresie dopuszczalnego rozpoznania sprawy” (wyrok z 22 października 2013 r., sygn. SK 14/13, OTK ZU nr 7/A/2013, poz. 100, cz. III, pkt 1.3.4 uzasadnienia i powołane tam orzecznictwo). Zwracał również uwagę, że podmiot inicjujący postępowanie „musi podać co najmniej jeden argument uzasadniający zarzut, iż określony przedmiot kontroli jest niezgodny ze wskazanym wzorcem; nie wystarczy sformułowanie samej tezy o niekonstytucyjności zaskarżonego przepisu” (wyrok z 20 listopada 2019 r., sygn. SK 6/18, OTK ZU A/2019, poz. 62, cz. III, pkt 2.6 uzasadnienia).

1.5.1. Trybunał Konstytucyjny odniósł się już częściowo do tego wymogu przy okazji analizy dopuszczalności przedmiotu i wzorców kontroli, ustalając, czy ich powołanie zostało przez skarżącego wystarczająco umotywowane (por. wyżej). Wymóg zawarty w art. 53 ust. 1 pkt 3 ustawy o organizacji TK działa jednak także w odwrotnym kierunku: wynika bowiem z niego również, że powołane argumenty lub dowody powinny dotyczyć bezpośrednio materii wyznaczonej zakresem zaskarżenia.

1.5.2. W warunkach niniejszej sprawy problematyczne pod tym względem jest stwierdzenie skarżącego, że art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w kwestionowanym zakresie może mu utrudniać dostęp do dalszych środków ochrony prawnej (np. skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Komitetu Praw Człowieka lub Trybunału Konstytucyjnego albo egzekwowania odpowiedzialności odszkodowawczej i dyscyplinarnej wobec niestaranego pełnomocnika). W początkowej części nawiązuje ono wprost do jednego zdania z uzasadnienia wyroku o sygn. SK 30/05 (por. cz. III, pkt 4.3), w którym ogólnie wspomniano o znaczeniu uzasadnień orzeczeń SN dla ich kontroli zewnętrznej. Nie zostało ono przez skarżącego szerzej rozwinięte.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że ten fragment uzasadnienia skargi może być potraktowany albo jako dodatkowa przesłanka niezgodności kwestionowanej regulacji z art. 45 ust. 1 Konstytucji („argument lub dowód” w rozumieniu art. 53 ust. 1 pkt 3 ustawy o organizacji TK), albo jako zarzut o charakterze samodzielnym, który wymaga odrębnego uzasadnienia (por. wyżej).

W tym pierwszym wypadku, skarżący powinien był wykazać, że wskazane przez niego dalsze środki ochrony prawnej mieszczą się w zakresie prawa do sądu z art. 45 ust. 1 Konstytucji, a dodatkowo że naruszenie tego prawa wynika z zaskarżonego przepisu (a nie np. z unormowań dotyczących podstaw inicjowania postępowania przed wymienionymi organami). Takich elementów skarga nie zawiera, a w pewnym zakresie – przy tak określonym zakresie zaskarżenia – zawierać nie może (np. podstawą skargi konstytucyjnej nie jest art. 45 ust. 1 Konstytucji, lecz art. 79 ust. 1 Konstytucji).

W razie przyjęcia drugiej interpretacji, należałoby oczekiwać od skarżącego powołania odpowiednich wzorców kontroli, a dodatkowo jeszcze wykazania, że wynikające z nich prawa podmiotowe skarżącego doznały przez zaskarżony przepis uszczerbku. Także w tym wypadku brak jest jednak w skardze odpowiednich elementów. Dodatkowo jest także oczywiste, że skarżący skutecznie wniósł skargę do TK na tle sprawy, w której nie sporządzono uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji (zrealizował więc swoje prawo wynikające z art. 79 ust. 1 Konstytucji).

Z powyższych powodów Trybunał uznał, że kwestia ewentualnego wpływu art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w kwestionowanym zakresie na dostęp do wymienionych przez skarżącego środków nie może być przedmiotem niniejszego postępowania.

1.6. Ocena wniosku Prokuratora Generalnego o umorzenie postępowania w całości.

W ramach analizy formalnej skargi konstytucyjnej, Trybunał rozważył także argumentację Prokuratora Generalnego dotyczącą umorzenia postępowania w całości, tzn. również w części dotyczącej zgodności art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. (w ustalonym wyżej zakresie) z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

1.6.1. Trybunał Konstytucyjny nie podzielił poglądu tego uczestnika postępowania o zbędności orzekania z uwagi na spełnienie przez zaskarżoną regulację wymogów wynikających z dotychczasowego orzecznictwa TK (zwłaszcza z wyroku o sygn. SK 30/05).

Trybunał odnotował, że różne zarzuty stawiane art. 535 § 3 k.p.k. były dotychczas w kilku sprawach uznawane za oczywiście bezzasadne w kontekście wyroku o sygn. SK 30/05 (por. – najszerszej – cytowane postanowienie o sygn. Ts 24/14, a także postanowienia o sygn. Ts 176/17, Ts 69/14, Ts 185/09, Ts 115/09 i Ts 68/09; niniejsza skarga konstytu-

cyjna na etapie wstępnej kontroli nie wywołała tego typu wątpliwości – por. postanowienie o sygn. Ts 114/17). Z uwagi na etap postępowania (wstępna kontrola skargi konstytucyjnej) powodowało to odmowę nadania skargom konstytucyjnym dalszego biegu na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 3 ustawy o organizacji TK (lub wcześniejszych odpowiedników tego przepisu). Uwzględnienie zarzutu oczywistej bezzasadności jest też możliwe na późniejszym etapie postępowania (por. np. umorzenie postępowania z racji oczywistej bezzasadności zarzutów już po zakończeniu wstępnej kontroli skargi konstytucyjnej – postanowienia z: 6 listopada 2019 r., sygn. SK 1/19, OTK ZU A/2020, poz. 4; 5 marca 2014 r., sygn. SK 5/13, OTK ZU nr 3/A/2014, poz. 35; 24 października 2000 r., sygn. SK 31/99, OTK ZU nr 7/2000, poz. 262).

Oceniając zastrzeżenia Prokuratora Generalnego, Trybunał poddał analizie wyrok o sygn. SK 30/05 (por. także niżej) i ustalił, że jego przedmiotem była konstytucyjność art. 535 § 2 k.p.k. w już nieobowiązującym brzmieniu (a więc innej jednostki normatywnej zaskarżonej ustawy, dotyczącej postanowień o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej wydawanych na posiedzeniu, a nie na rozprawie, jak to jest w obecnej sprawie). Już na poziomie czysto formalnym, wyklucza to możliwość umorzenia postępowania w niniejszej sprawie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 ustawy o organizacji TK z uwagi na zasadę *ne bis in idem* (por. np. wśród najnowszych spraw – postanowienie z 11 grudnia 2019 r., sygn. SK 11/19, OTK ZU A/2019, poz. 72, cz. II, pkt 3.2 uzasadnienia). W sentencji wyroku o sygn. SK 30/05 brak bowiem konkluzywnej wypowiedzi Trybunału dotyczącej zgodności art. 535 § 3 k.p.k. w zaskarżonym brzmieniu i zakresie z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Nie występuje w tym wypadku także pełna merytoryczna tożsamość badanych norm i ich kontekstu prawnego.

Trybunał zwrócił także uwagę, że jego wypowiedzi na temat standardu konstytucyjnego rozpoznawania kasacji, zawarte w uzasadnieniu wyroku o sygn. SK 30/05, dotyczyły historycznego stanu prawnego i z oczywistych powodów nie uwzględniały sposobu realizacji tego orzeczenia przez ustawodawcę. Wyrażone w nim poglądy zostały wprawdzie uznane przez Trybunał w toku wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych za nadal aktualne (por. postanowienia o sygn.: Ts 176/17, Ts 69/14, Ts 24/14, Ts 185/09, Ts 115/09 i Ts 68/09), jednak nie znalazło to nigdy wyrazu w merytorycznym orzeczeniu Trybunału (a zwłaszcza w jego sentencji dotyczącej bezpośrednio art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k.).

O potrzebie wydania wyroku w niniejszej sprawie świadczą także kolejne wpływające do Trybunału sprawy dotyczące problematyki podniesionej w skardze (por. wyżej). Uznał ją *implicite* także Marszałek Sejmu, przedstawiając merytoryczne stanowisko w sprawie.

Po rozważeniu powyższych argumentów, przyjmując do wiadomości stanowisko Prokuratora, Trybunał stwierdził, że wydanie wyroku w niniejszej sprawie – w ustalonym wyżej zakresie – jest jednak konieczne.

1.6.2. Prokurator Generalny trafnie zwrócił uwagę, że liczne zawarte w skardze argumenty dotyczą nie treści zaskarżonego przepisu, ale jego stosowania.

W części dotyczącej art. 535 § 3 k.p.k. polegały one na kwestionowaniu rzetelności i kompletności ustnych motywów, w których – zdaniem skarżącego – Sąd Najwyższy nie wyjaśnił powodów oddalenia kasacji. Tego typu zarzuty w oczywisty sposób nie podlegają kognicji Trybunału, który jest „sądem prawa”, a nie kolejną instancją sądową (w szczególności uprawnioną do recenzowania konkretnych rozstrzygnięć SN w sprawach indywidualnych – por. np. postanowienie z 15 grudnia 2020 r., sygn. SK 80/19, OTK ZU A/2020, poz. 72, cz. II, pkt 3.4 uzasadnienia).

Zdaniem Trybunału, skarga konstytucyjna w omawianym zakresie zawiera jednak także argumenty prawne, odnoszące się do hierarchicznej zgodności systemu prawa (por. wyżej). Nie można więc uznać, że wydanie wyroku w tej sprawie jest w całości niedopuszczalne w rozumieniu art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji TK.

1.7. Wniosek.

Wobec powyższego Trybunał stwierdził, że do merytorycznego rozpoznania kwalifikuje się jedynie zarzut niezgodności art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w zakresie, w jakim wyłącza obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, wydanego na rozprawie, gdy strona nie jest pozbawiona wolności, z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Postępowanie w pozostałym zakresie podlega umorzeniu na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o organizacji TK z powodu niedopuszczalności wydania wyroku.

2. Kasacja – uwagi ogólne.

Przedmiotem niniejszej sprawy jest ograniczenie powinności informacyjnych Sądu Najwyższego podczas rozpoznawania oczywiście bezzasadnych kasacji, polegające na braku obowiązku sporządzenia pisemnego uzasadnienia tego typu postanowień, jeżeli są one wydane na rozprawie, a strona nie jest pozbawiona wolności.

Ocena konstytucyjności tego zarzutu wymagała analizy kontekstu normatywnego zaskarżonej regulacji, w tym zwłaszcza przesłanek i procedury rozpoznawania kasacji. Z analizy przepisów, jak i orzecznictwa Trybunału wynika bowiem jednoznaczny wniosek, że nie da się wskazać uniwersalnego modelu rzetelności postępowania sądowego. Sposób jego zagwarantowania musi zawsze być dopasowany do możliwości i ograniczeń danej procedury.

2.1. Istota kasacji.

Kasacja jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, który może być wniesiony od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie oraz od prawomocnego postanowienia sądu odwoławczego o umorzeniu postępowania i zastosowaniu środka zabezpieczającego (por. art. 519 k.p.k.).

Prawo do wniesienia kasacji mają strony (por. art. 520 k.p.k.) oraz tzw. podmioty specjalne, tj. Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich lub Rzecznik Praw Dziecka (por. art. 521 k.p.k.).

Kasację na korzyść można wnieść jedynie w razie skazania oskarżonego za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania (por. art. 523 § 2 k.p.k.), przy czym wniesieniu i rozpoznaniu kasacji na korzyść oskarżonego nie stoi na przeszkodzie wykonanie kary, zatarcie skazania, akt łaski ani też okoliczność wyłączająca ściganie lub uzasadniająca zawieszenie postępowania (por. art. 529 k.p.k.).

Kasację na niekorzyść można wnieść jedynie w razie uniewinnienia oskarżonego albo umorzenia postępowania (por. art. 523 § 3 k.p.k.). Ograniczenia te nie dotyczą kasacji wniesionej z powodu bezwzględnych przyczyn odwoławczych oraz kasacji podmiotów specjalnych (por. art. 523 § 4 k.p.k.).

Kasację w stosunku do tego samego oskarżonego i od tego samego orzeczenia każdy uprawniony może wnieść tylko raz (por. art. 522 k.p.k.).

Orzeczenie wydane w wyniku rozpoznania kasacji nie podlega zaskarżeniu kasacją (por. art. 539 k.p.k.). Ograniczenie to nie dotyczy postanowień o pozostawieniu kasacji bez rozpoznania oraz postanowień o utrzymaniu w mocy zarządzenia prezesa sądu o odmowie przyjęcia kasacji (por. postanowienie składu 7 sędziów SN z 26 września 1996 r., sygn. akt II KKN 87/96, Lex nr 26171).

2.2. Podstawy kasacyjne.

Kasacja może być wniesiona tylko ze ściśle określonych powodów (por. art. 523 § 1 zdanie pierwsze k.p.k.).

Po pierwsze, podstawą kasacji mogą być uchybienia wymienione w art. 439 § 1 k.p.k. (tzw. bezwzględne przyczyny odwoławcze):

1) w wydaniu orzeczenia brała udział osoba nieuprawniona lub niezdolna do orzekania bądź podlegająca wyłączeniu na podstawie art. 40 k.p.k.;

2) sąd był nienależycie obsadzony lub którykolwiek z jego członków nie był obecny na całej rozprawie;

3) sąd powszechny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu szczególnego albo sąd szczególny orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu powszechnego;

4) sąd niższego rzędu orzekł w sprawie należącej do właściwości sądu wyższego rzędu;

5) orzeczono karę, środek karny, środek kompensacyjny lub środek zabezpieczający nieznanne ustawie;

6) orzeczenie zapadło z naruszeniem zasady większości głosów lub nie zostało podpisane przez którąkolwiek z osób biorących udział w jego wydaniu;

7) zachodzi sprzeczność w treści orzeczenia, uniemożliwiająca jego wykonanie;

8) orzeczenie zostało wydane pomimo to, że postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało już prawomocnie zakończone;

9) zachodzi jedna z okoliczności wyłączających postępowanie, określonych w art. 17 § 1 pkt 5, 6 i 8-11 k.p.k. (oskarżony zmarł; nastąpiło przedawnienie karalności; sprawca nie podlega orzecznictwu polskich sądów karnych; brak skargi uprawnionego oskarżyciela; brak wymaganego zezwolenia na ściganie lub wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej, chyba że ustawa stanowi inaczej; zachodzi inna okoliczność wyłączająca ściganie);

10) oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 k.p.k. (oskarżony, który nie ukończył 18 lat; jest głuchy, niemy lub niewidomy; zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tego czynu wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona; zachodzi uzasadniona wątpliwość, czy stan jego zdrowia psychicznego pozwala na udział w postępowaniu lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny albo gdy sąd uzna posiadanie obrońcy za niezbędne ze względu na inne okoliczności utrudniające obronę) oraz art. 80 k.p.k. (oskarżony o zbrodnię w postępowaniu przed sądem okręgowym) lub obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy;

11) sprawę rozpoznano podczas nieobecności oskarżonego, którego obecność była obowiązkowa.

Po drugie, kasację można też wnieść z powodu „innego rażącego naruszenia prawa” – ale tylko, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia (por. art. 523 § 1 zdanie pierwsze k.p.k.).

Po trzecie, kasacja nie może być wniesiona wyłącznie z powodu niewspółmierności kary (nie dotyczy to kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego w sprawach o zbrodnie – por. art. 523 § 2 zdanie drugie i § 1a k.p.k.).

2.3. Procedura rozpoznawania kasacji.

Strona wnosi kasację do Sądu Najwyższego za pośrednictwem sądu odwoławczego w terminie 30 dni od daty doręczenia jej orzeczenia z uzasadnieniem (por. art. 524 § 1 zdanie pierwsze i art. 525 § 1 k.p.k.). Podmioty specjalne wnoszą kasację bezpośrednio do SN (por. art. 524 § 2 i art. 525 § 2 k.p.k.) bez ograniczeń czasowych, z tym że niedopuszczalne jest uwzględnienie kasacji na niekorzyść oskarżonego wniesionej po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia (por. art. 524 § 3 k.p.k.).

Pierwszej kontroli kasacji wniesionych przez strony dokonuje prezes sądu odwoławczego, który albo kasację przyjmuje i nadaje jej dalszy bieg (m.in. doręcza jej odpis stronom,

a po otrzymaniu odpowiedzi prokuratora na kasację, przesyła akta sprawy Sądowi Najwyższemu), albo odmawia jej przyjęcia, co jest zaskarżalne (por. art. 530 k.p.k.). Przyjęta kasacja w Sądzie Najwyższym może być pozostawiona bez rozpoznania z przyczyn wskazanych w art. 531 § 1 k.p.k. lub może podlegać rozpoznaniu; możliwy jest także zwrot akt sprawy sądowi odwoławczemu (por. art. 531 § 2 k.p.k.).

Rozpoznawanie kasacji następuje albo na rozprawie (co jest zasadą), albo na posiedzeniu bez udziału stron (por. art. 535 § 1 i art. 535 § 4 k.p.k.). Rozpoznanie kasacji na posiedzeniu bez udziału stron jest możliwe, gdy:

– kasacja wniesiona przez strony jest oddalana jako oczywiście bezzasadna (por. art. 535 § 3 k.p.k.);

– kasacja jest uwzględniona w całości w razie jej oczywistej zasadności (por. art. 535 § 5; do 4 października 2019 r. było to możliwe jedynie w odniesieniu do kasacji wniesionych na korzyść oskarżonego; w praktyce przyjęto, że może to dotyczyć także kasacji złożonych przez podmioty specjalne – por. np. wyrok SN z 26 września 2011 r., sygn. akt II KK 196/11, Lex nr 960524);

– kasacja jest oparta na bezwzględnych przyczynach odwoławczych (por. art. 439 § 1 w związku z art. 518 k.p.k.; wyrok SN z 25 października 2005 r., sygn. akt IV KK 338/05, Lex nr 163971).

W powyższych okolicznościach kasacje mogą jednak być rozpoznane także na rozprawie (forma posiedzenia jest ustawowo preferowana, ale nie obowiązkowa).

Ustawa nie reguluje przebiegu rozprawy kasacyjnej (poza kwestią stawiennictwa strony pozbawionej wolności – por. art. 535 § 2 k.p.k.). Odpowiednie zastosowanie mają w tym zakresie przepisy dotyczące postępowania odwoławczego (por. art. 518 k.p.k.), w tym regulujące przebieg rozprawy apelacyjnej, a następnie – na podstawie art. 458 k.p.k. – przepisy odnoszące się do rozprawy głównej (por. np. D. Świecki, uwagi do art. 535, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany. Tom III*, red. D. Świecki, Warszawa 2020, Lex; W. Kozielowicz, uwagi do art. 535, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II. Art. 425-682*, red. D. Drajewicz, Warszawa 2020, Lex).

Rozprawa składa się z czterech etapów: rozpoczęcia sprawy, przewodu sądowego, głosów stron i orzekania (por. D. Świecki, uwagi do art. 535, *op. cit.*; W. Kozielowicz, uwagi do art. 535, *op. cit.*).

O terminie rozprawy kasacyjnej zawiadamia się strony, obrońców i pełnomocników (por. art. 117 § 1 k.p.k.). W razie prawidłowego zawiadomienia, ich niestawiennictwo nie tłumuje rozpoznania sprawy, chyba że ich udział jest obowiązkowy (por. art. 450 § 3 w związku z art. 518 k.p.k.). Obowiązkowy z mocy ustawy jest m.in. udział prokuratora w sprawach z oskarżenia publicznego (por. art. 60 k.p.k.) oraz udział obrońcy w sprawach objętych obroną obowiązkową (por. cytowane wyżej art. 79 ust. 1 i 2 k.p.k.; w innych sprawach obrońca ma prawo, lecz nie obowiązek udziału w rozprawie – nawet wówczas, gdy oskarżony jest pozbawiony wolności i nie zostaje doprowadzony na rozprawę, jak to przewiduje art. 535 § 2 k.p.k. – por. D. Świecki, uwagi do art. 535, *op. cit.*). Jeżeli Prezes Sądu Najwyższego lub Sąd Najwyższy uzna to za konieczne, obowiązkowy może być też udział w rozprawie innych stron (por. art. 450 § 2 w związku z art. 518 k.p.k.). Strony pozbawionej wolności nie sprowadza się na rozprawę, chyba że Prezes Sądu Najwyższego lub Sąd Najwyższy uzna to za konieczne (por. art. 535 § 2 k.p.k.).

Po wywołaniu sprawy (por. art. 381 w związku z art. 458 i art. 518 k.p.k.) przewodniczący sprawdza stawiennictwo osób uprawnionych do wzięcia udziału w rozprawie oraz rozstrzyga ewentualne wnioski formalne stron.

Przewód sądowy rozpoczyna ustne sprawozdanie sędziego sprawozdawcy lub ogłoszenie postanowienia o odstąpieniu od sprawozdania (stosowany odpowiednio art. 453 § 1 i 1a w związku z art. 518 k.p.k.). Strony i ich przedstawiciele procesowi mogą składać wnio-

ski o odczytanie z akt ich poszczególnych części lub wnosić o uzupełnienia sprawozdania, mogą też składać wyjaśnienia, oświadczenia i wnioski (por. art. 45 § 2 w związku z art. 518 k.p.k.). Postępowanie dowodowe jest ograniczone (dopuszczalne tylko w celu potwierdzenia lub wykluczenia podniesionego w kasacji zarzutu rażącej obrazu prawa lub uchybienia podlegającego uwzględnieniu z urzędu).

Po zamknięciu przewodu sądowego, kolejnym etapem rozprawy są głosy stron – skarżącego, a następnie pozostałych stron w kolejności ustalonej przez przewodniczącego (przy czym przedstawiciele procesowi stron zabierają głos przed stronami; por. art. 406 i art. 453 § 3 w związku z art. 518 k.p.k.).

Po zakończeniu głosów stron odbywa się niejawną naradą, podczas której orzeczenie jest głosowane, sporządzane na piśmie i podpisywane. Następnie odbywa się publiczne ogłoszenie orzeczenia, które polega na jego odczytaniu, podaniu najważniejszych powodów rozstrzygnięcia (por. art. 418 § 3 *in fine* w związku z art. 458 i art. 518 k.p.k.) i pouczeniu, że nie podlega ono dalszemu zaskarżeniu.

Powyższe zasady mogą podlegać pewnym modyfikacjom np. w razie wyłączenia jawności rozprawy albo niestawiennictwa stron na rozprawie.

2.4. Orzeczenia kończące postępowanie kasacyjne.

Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, a w zakresie szerszym – tylko w wypadkach określonych w art. 435, art. 439 i art. 455 k.p.k. (por. art. 536 k.p.k.). W wyniku rozpoznania sprawy Sąd Najwyższy może oddalić kasację albo uchylić zaskarżone orzeczenie w całości albo w części (por. art. 537 § 1 k.p.k.); przy czym uchylając zaskarżone orzeczenie, Sąd Najwyższy przekazuje sprawę właściwemu sądowi do ponownego rozpoznania albo umarza postępowanie, a jeżeli skazanie jest oczywiście niesłuszne – uniewinnia oskarżonego (por. art. 537 § 2 k.p.k.).

Oddalenie kasacji następuje co do zasady w formie postanowienia, jeżeli jednak w ramach postępowania rozpoznawanych jest kilka kasacji od wyroku, z których przynajmniej jedna zostaje uwzględniona chociażby w części – właściwą formą jest wyrok (por. T. Grzegorzczak, *Kształtowanie się reguł uzasadniania orzeczeń o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej na gruncie k.p.k. z 1997 roku*, [w:] *Problemy stosowania prawa sądowego*, red. I. Nowikowski, Lublin 2007, s. 164). Uchylenie zaskarżonego orzeczenia następuje w takiej formie, jaką ma zaskarżone orzeczenie (por. J. Matras, uwagi do art. 537, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2020, Lex). Katalog orzeczeń wskazanych w art. 537 k.p.k. nie jest zamknięty – w literaturze i praktyce SN występują także ich inne rodzaje (np. umorzenie postępowania kasacyjnego, uchylenie zaskarżonego orzeczenia i umorzenie postępowania odwoławczego – por. np. wyrok SN z 31 maja 2001 r., sygn. akt IV KKN 427/97, Lex nr 553844).

Sąd Najwyższy z urzędu sporządza zawsze pisemne uzasadnienie orzeczenia (postanowienia lub wyroku), mocą którego uwzględniono kasację (por. W. Kozielowicz, *Uzasadnienia rozstrzygnięć Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, [w:] *Uzasadnienia decyzji stosowania prawa*, red. M. Grochowski, I. Rzucidło-Grochowska, Warszawa 2015, Lex; W. Jasiński, *Bezstronność sądu i jej gwarancje w polskim procesie karnym*, Warszawa 2009, Lex).

Jeżeli natomiast chodzi o postanowienia oddalające kasację, to nie muszą zawierać pisemnego uzasadnienia postanowienia oddalające kasację jako oczywiście bezzasadną (por. art. 535 § 3 k.p.k.). Pisemne uzasadnienie jest jednak wymagane, jeżeli:

– postanowienie zostało wydane na posiedzeniu, a strona złożyła wniosek o sporządzenie uzasadnienia (por. art. 535 § 3 k.p.k.);

– postanowienie zostało wydane na rozprawie, a strona skarżąca była pozbawiona wolności (w tej albo w innej sprawie – por. postanowienie SN z 8 kwietnia 2009 r., sygn. akt IV KK 407/08, Lex nr 503265), nie została sprowadzona na rozprawę, nie posiadała przed-

stawiciela procesowego i złożyła wniosek o sporządzenie uzasadnienia (warunki te muszą być spełnione kumulatywnie, sama obecność przedstawiciela procesowego strony na rozprawie jest irrelevantna; por. art. 535 § 3 k.p.k.; w obu wypadkach uprawniona do złożenia wniosku jest tylko ta strona, której kasację oddalono, a nie każda strona uczestnicząca w postępowaniu kasacyjnym – por. postanowienie SN z 10 grudnia 2012 r., sygn. akt V KK 107/12, Lex nr 1243110);

– postanowienie zostało wydane na rozprawie (a więc w składzie kolegiальnym) i zgłoszono od niego zdanie odrębne; wówczas uzasadnienie sporządza się z urzędu (por. art. 114 § 3 k.p.k.; rozwiązanie to wydaje się słuszne, zwłaszcza że sam fakt złożenia zdania odrębnego podaje w wątpliwość, czy oddalana skarga jest rzeczywiście bezzasadna w stopniu oczywistym – por. T. Grzegorzczak, *Kształtowanie się regul...*, s. 164).

Postanowienia o oddaleniu kasacji z innych powodów, w tym w szczególności z racji bezzasadności niemającej charakteru oczywistego, wymagają już pisemnego uzasadnienia (por. D. Świecki, *op. cit.*; J. Mierzwińska-Lorencka, uwagi do art. 535, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do nowelizacji 2019*, Warszawa 2020, Lex; A. Sakowicz, uwagi do art. 535, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2020, Legalis; J. Matras, uwagi do art. 535, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2018, Lex).

Podsumowując, „w postępowaniu kasacyjnym uzasadnienie orzeczenia o oddaleniu kasacji zależy od tego, czy uznano ją za bezzasadną, czy oczywiście bezzasadną, a nadto w odniesieniu do tej ostatniej – czy oddalono ją na posiedzeniu bez udziału stron, czy na rozprawie” (J. Mierzwińska-Lorencka, *op. cit.*).

3. Ocena zgodności zaskarżonej regulacji z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

3.1. Zarzuty skargi konstytucyjnej.

Skarżący upatruje naruszenia swoich praw konstytucyjnych w tym, że art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. pozwala Sądowi Najwyższemu zaniechać sporządzenia pisemnego uzasadnienia wydanego na rozprawie postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji. W jego opinii, narusza to prawo do sprawiedliwie ukształtowanej i jawnej procedury w sprawach karnych. Możliwość zwolnienia się przez sąd z obowiązku ustnego i pisemnego uzasadnienia orzeczenia nie jest uzasadniona jakimikolwiek okolicznościami i ma charakter dyskrecjonalny. Skarżący ustalił, że *ratio legis* zaskarżonego przepisu było przyspieszenie i odformalizowanie procedury rozpoznawania kasacji, jednak ocenił, iż realizacja tego celu nastąpiła z naruszeniem gwarancji procesowych należnych stronom postępowania.

3.2. Konstytucyjne prawo do rzetelnego postępowania kasacyjnego (analiza wzorca kontroli).

Jedynym dopuszczalnym w niniejszej sprawie wzorcem kontroli powyższych zarzutów (por. wyżej) jest art. 45 ust. 1 Konstytucji, a konkretnie – wynikające z tego przepisu prawo do rzetelnej procedury sądowej.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie wypowiadał się na jego temat, w tym także na tle postępowania kasacyjnego. Oprócz wspomnianych już postanowień wydanych w ramach wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych, można tu wymienić m.in.:

– wyrok z 21 czerwca 2016 r., sygn. SK 2/15 (OTK ZU A/2016 r., poz. 45) – dotyczący wyłączenia możliwości sporządzenia i podpisania kasacji we własnej sprawie przez adwokata lub radcę prawnego;

– powołany już wyrok z 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05 – dotyczący gwarancji rzetelnego postępowania sądowego w odniesieniu do postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, wydanego na posiedzeniu;

– postanowienie z 11 kwietnia 2005 r., sygn. SK 48/04 (OTK ZU nr 4/A/2005, poz. 45) – dotyczące podobnego aspektu postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, wydanego na rozprawie;

– wspomniany wyrok z 17 maja 2004 r., sygn. SK 32/03 – dotyczący możliwości wniesienia kasacji na korzyść oskarżonego jedynie w razie skazania go za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania.

3.2.1. Punktem wyjścia ocen dokonywanych w tych judykatach było stwierdzenie, że prawo do sądu, gwarantowane w art. 45 ust. 1 Konstytucji, nie obejmuje swym zakresem prawa do wniesienia kasacji. Jednostka nie może zatem – powołując się na prawo do sądu – domagać się od ustawodawcy takiego ukształtowania przepisów, które zapewniałyby jej merytoryczne rozpoznanie każdej sprawy przez Sąd Najwyższy (por. np. wyroki: sygn. SK 2/15, cz. III, pkt 2.2 uzasadnienia; sygn. SK 30/05, cz. III, pkt 3.3 uzasadnienia i sygn. SK 32/03, cz. III, pkt 3 uzasadnienia oraz powołane tam dalsze orzeczenia).

Trybunał podkreślał jednak, że nie oznacza to nieograniczonej swobody ustawodawcy w zakresie kształtowania modelu postępowania kasacyjnego (por. np. wyroki: sygn. SK 2/15, cz. III, pkt 2.2 uzasadnienia; sygn. SK 30/05, cz. III, pkt 3.3 i 4.1 uzasadnienia i sygn. SK 32/03, cz. III, pkt 3 uzasadnienia oraz powołane w nich dalsze orzeczenia). „Jeżeli ustawodawca skorzysta z przysługującej mu kompetencji prawodawczej i wprowadzi procedurę nadzwyczajnego wzruszania prawomocnych rozstrzygnięć sądowych, to taka procedura powinna odpowiadać gwarancjom prawa do sądu obejmującym m.in. zakaz zamykania drogi sądowej, czy nakaz poszanowania zasady sprawiedliwości proceduralnej. Dzieje się tak niezależnie od braku możliwości wywodzenia z Konstytucji samodzielnego prawa do kasacji” (wyrok o sygn. SK 2/15, cz. III, pkt 3.3 uzasadnienia; podobnie: wyrok o sygn. SK 30/05, cz. III, pkt 4.1 uzasadnienia).

Konstytucyjność procedury kasacyjnej była dwukrotnie szczegółowo badana przez Trybunał także w odniesieniu do postanowień oddalających kasację jako oczywiście bezzasadną (por. postanowienie o sygn. SK 48/04 i wyrok o sygn. SK 30/05). Z uwagi na podobieństwo kwestionowanych w nich rozwiązań z materią będącą przedmiotem zaskarżenia w obecnej sprawie, zostały one poddane szczególnie dokładnej analizie.

3.2.2. W sprawie o sygn. SK 48/04 skarżący zwrócił się o kontrolę zgodności art. 535 § 2 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2000 r. do 30 stycznia 2007 r.) z art. 2, art. 32, art. 45 ust. 1, art. 175 ust. 1 oraz art. 183 Konstytucji. Przepis ten brzmiał następująco: „Sąd Najwyższy może oddalić na posiedzeniu bez udziału stron kasację w razie jej oczywistej bezzasadności. Nie dotyczy to kasacji wniesionej na podstawie art. 521. Oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie wymaga pisemnego uzasadnienia”.

Trybunał uznał, że kwestionowanie powyższej regulacji w sytuacji, gdy skarżący został prawidłowo zawiadomiony o terminie rozprawy przed SN, lecz się na niej nie stawił (a w konsekwencji nie wysłuchał przedstawionych ustnie najważniejszych powodów rozstrzygnięcia), jest niedopuszczalne (por. cz. III, pkt 4 uzasadnienia).

W motywach omawianego postanowienia Trybunał wyraził pogląd, że „uzasadnianie orzeczeń sądowych jest decydującym komponentem prawa do rzetelnego sądu jako konstytucyjnie chronionego prawa jednostki”. Dostrzegł równocześnie, że właściwe ukształtowanie zasad uzasadniania orzeczeń (w tym wybór ich formy) powinno być oceniane w zależności do specyfiki danego postępowania, a ustawodawca musi wyważyć dwie przeciwstawne wartości: sprawność (efektywność) postępowania i legitymizację (w skali makro i mikro) orzeczeń. Odnosząc się bezpośrednio do zaskarżonego przepisu, Trybunał zwrócił uwagę, że wyłącza on tylko (i to fakultatywnie) pisemność uzasadnienia, a praktyka potwierdza fakt ustnego uzasadniania postanowień oddalających kasację jako oczywiście bezzasadną, w wypadku gdy przeprowadzono rozprawę, a oskarżony wziął w niej udział. Wobec tego nie można twierdzić,

że kwestionowany przepis k.p.k. „w ogóle uniemożliwia uzyskanie uzasadnienia w wypadku postanowienia uznającego kasację za bezzasadną” (cz. II, pkt 5 uzasadnienia).

3.2.3. W sprawie o sygn. SK 30/05 skarżący zakwestionował konstytucyjność tego samego przepisu, jednak na tle innego stanu faktycznego – w kontekście sprawy, w której SN oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną na posiedzeniu bez udziału stron (a więc w sytuacji, gdy strona nie miała możliwości wysłuchać nawet ustnych motywów postanowienia).

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 535 § 2 k.p.k. (w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2000 r. do 30 stycznia 2007 r.) jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 oraz nie jest niezgodny z art. 77 Konstytucji, a następnie odroczył utratę mocy obowiązującej zaskarżonego przepisu o 12 miesięcy od daty ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw. W końcowej części uzasadnienia podkreślono, że przyczyną stwierdzenia niekonstytucyjności zaskarżonej regulacji nie były (traktowane oddzielnie): brak konieczności zawiadomiania strony (pełnomocnika) o posiedzeniu; niejawnosc postępowania w sprawie oczywiście bezzasadnej kasacji; posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem „oczywista bezzasadność”; brak obowiązku sporządzania uzasadnienia, lecz „możliwość kumulacji wszystkich tych okoliczności” (cz. III, pkt 8 uzasadnienia).

Trybunał Konstytucyjny szeroko omówił w tej sprawie znaczenie prawa do uzasadnienia orzeczenia sądowego jako elementu prawa do sądu (por. cz. III, pkt 4 uzasadnienia). Podtrzymując ustalenia zawarte we wcześniejszym orzecznictwie, uznał, że kasacja jest wprawdzie instytucją fakultatywną (niewymaganą przez Konstytucję), ale w razie jej wprowadzenia ustawodawca musi respektować zasady sprawiedliwości proceduralnej oraz zasady przyzwoitej legislacji (por. cz. III, pkt 4.1 uzasadnienia). Trybunał podkreślił, że „sprawiedliwość proceduralna należy do istoty konstytucyjnego prawa do sądu, albowiem prawo do sądu bez zachowania standardu rzetelności postępowania byłoby prawem fasadowym”. Wskazał równocześnie, że „Pojęcie sprawiedliwości proceduralnej nie ma ściśle sprecyzowanego znaczenia. Różne koncepcje sprawiedliwości proceduralnej mają jednak wspólne jądro, sprowadzające się do:

- możliwości bycia wysłuchanym,
- ujawniania w czytelny sposób motywów rozstrzygnięcia, w stopniu umożliwiającym weryfikację sposobu myślenia sądu (i to nawet jeśli samo rozstrzygnięcie jest niezaskarżalne – legitymizacja przez przejrzystość), a więc unikania dowolności czy wręcz arbitralności w działaniu sądu,
- zapewnienia przewidywalności dla uczestnika postępowania, przez odpowiednią spójność i wewnętrzną logikę mechanizmów, którym jest poddany” (cz. III, pkt 4.2 uzasadnienia).

Ponadto Trybunał podtrzymał wcześniejszą ocenę znaczenia uzasadnień sądowych, wyrażoną w postanowieniu o sygn. SK 48/04, zwracając uwagę w kontekście spraw kasacyjnych m.in., że „publiczne wskazanie, na czym polega (kazuistycznie) bezzasadność oczywiście, leży w interesie wymiaru sprawiedliwości, aby doprowadzić do wytworzenia standardu w zakresie oczywiście bezzasadności kasacji” (cz. III, pkt 4.3 uzasadnienia wyroku o sygn. SK 30/05).

W końcowej części uzasadnienia Trybunał podkreślił, że co do zasady dopuszczalne jest stosowanie mniej rygorystycznych gwarancji rzetelnej procedury sądowej w wypadku kasacji oczywiście bezzasadnych, a wybór odpowiednich rozwiązań należy do ustawodawcy (por. cz. III, pkt 8 uzasadnienia).

3.2.4. Omówione wyżej poglądy Trybunału, zawarte w wyroku o sygn. SK 30/05, zostały przez Trybunał powtórzone także w postanowieniach wydanych na etapie wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych, w których zakwestionowano art. 535 § 3 k.p.k. (por. postanowienia o sygn. Ts 155/19 – niepubl.; wstępna kontrola w toku; sygn. Ts 114/17 – w sprawie skarżącego, sygn. Ts 176/17; sygn. Ts 197/17; sygn. Ts 69/14; sygn. Ts 24/14; sygn.

Ts 185/09; sygn. Ts 115/09 i sygn. Ts 68/09). Podkreślano w nich, że w świetle Konstytucji niedopuszczalna jest kumulacja w postępowaniu kasacyjnym kilku rozwiązań ograniczających rzetelność postępowania (a nie sam w sobie brak obowiązku sporządzenia pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej).

3.2.5. Trybunał w obecnym składzie stwierdził, że wypracowane w dotychczasowym orzecznictwie (także na tle przepisów już nieobowiązujących) standardy rzetelności proceduralnej rozpoznawania kasacji są nadal aktualne i mają odpowiednie zastosowanie w niniejszej sprawie.

3.3. Kasacja oczywiście bezzasadna i jej rozpoznawanie (analiza przedmiotu kontroli w jego kontekście normatywnym).

3.3.1. Przedmiotem niniejszej skargi konstytucyjnej jest zakres obowiązków informacyjnych Sądu Najwyższego w szczególnej procedurze rozpoznawania kasacji, uznanych za „oczywiście bezzasadne”. W związku z tym Trybunał dokonał analizy rozumienia pojęcia „kasacja oczywiście bezzasadna” i prześledził ewolucję procedury rozpoznawania tego typu środków zaskarżenia.

3.3.2. Ustawa nie zawiera definicji „oczywistej bezzasadności” kasacji – jest to pojęcie ocenne, nieo określone, dla którego nie da się stworzyć zamkniętego i wyczerpującego katalogu desygnatów (wad kasacji „oczywiście bezzasadnej”).

Pierwszej oceny, czy kasacja jest oczywiście bezzasadna, dokonuje prokurator w pisemnej odpowiedzi na kasację, z którą strony mogą polemizować na piśmie, zanim jeszcze kasacja zostanie przekazana przez sąd odwoławczy do SN (por. art. 530 § 5 k.p.k.). Pośrednio wstępne stanowisko w tym zakresie wynika także z decyzji Prezesa SN (przewodniczącego wydziału albo wyznaczonego sędziego – por. art. 93 § 2 k.p.k.), który zarządza rozpoznanie sprawy na posiedzeniu, zamiast na rozprawie (to pierwsze forum jest bowiem preferowane przez ustawę w wypadku konieczności rozważenia, czy kasacja nie jest oczywiście bezzasadna albo jest oczywiście zasadna – por. art. 535 § 1, 3 i 5 k.p.k.). Ostateczna ocena należy jednak do Sądu Najwyższego (składu SN, który został wyznaczony do jej rozpoznania) i ma najczęściej formę postanowienia wydanego na posiedzeniu bez udziału stron. Nie jest jednak wykluczone także uznanie kasacji za oczywiście bezzasadną na rozprawie (tak też było w sprawie, na tle której wniesiono niniejszą skargę konstytucyjną) i w wyroku (por. wyżej).

Ustalając znaczenie pojęcia „oczywiście bezzasadna” kasacja, Trybunał w pierwszej kolejności uwzględnił znaczenie słów wchodzących w skład tego wyrażenia. „Oczywisty” to inaczej „bezsorny”, „niewątpliwy”, „ewidentny”, „widoczny na pierwszy rzut oka”, „niepodważalny”, „pewny”, „łatwy do stwierdzenia”; „bezzasadny” jest synonimem „bezpodstawnego”, „nieuzasadnionego” (por. np. *Słownik Języka Polskiego*, <https://sjp.pwn.pl/>).

Mając powyższe na uwadze, w literaturze prawniczej stwierdza się, że kasacja „oczywiście bezzasadna” to taka, która nie wzbudza wątpliwości co do jej bezpodstawności, przy czym oceny tej należy dokonywać przez pryzmat art. 523 § 1 i art. 526 § 1 k.p.k. (tj. podstaw kasacyjnych oraz obowiązku wskazania przez skarżącego, na czym polegało zarzucane uchyczenie – por. D. Świecki, uwagi do art. 535, *op. cit.*).

W orzecznictwie SN przyjmuje się, że bezzasadność jest najczęściej ewidentna już po samej analizie skargi albo jej stwierdzenie jest możliwe w prosty sposób, niewymagający przeprowadzenia skomplikowanych i licznych czynności procesowych (np. zarzuty dotyczą faktu, który można łatwo zweryfikować w aktach sprawy), ograniczony do „pobieżnej analizy” kasacji (por. np. postanowienia SN z: 11 lipca 2018 r., sygn. akt III KK 313/18, Lex nr 2567885; 17 kwietnia 2018 r., sygn. akt V KK 397/17, Lex nr 2540110; 11 kwietnia 2018 r., sygn. akt IV KK 105/18, Lex nr 2498023; 14 listopada 2017 r., sygn. akt V KK 216/17, Lex nr 2449657; 23 maja 2017 r., sygn. akt III KK 166/17, Lex nr 2321852 i sygn. akt III KK 157/17, Lex nr 2329441). Oczywiście bezzasadna jest „nie tylko taka kasacja, któ-

ra odwołuje się do uchybień, jakie w rzeczywistości nie miały miejsca, lecz także taka, która podnosi naruszenia zaistniałe w realiach danej sprawy, jeżeli w sposób oczywisty nie miały one jednak charakteru rażącego i nie ulega wątpliwości, iż nie mogły mieć wpływu na treść orzeczenia” (postanowienie SN z 19 lipca 2012 r., sygn. akt II KK 138/12, Lex nr 1219301). Oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej *in casu* uzasadniane jest na przykład tym, że:

– „już sama lektura nadzwyczajnego środka zaskarżenia pozwoliła na ocenę, iż podniesione w nim zarzuty są oczywiście nietrafne. Pogłębiona analiza materiałów zgromadzonych w aktach sprawy tylko potwierdziła trafność tej tezy” (postanowienie SN z 23 sierpnia 2018 r., sygn. akt V KK 277/18, Lex nr 2558623);

– zarzuty skargi zostały przez skarżącego „podniesione jedynie w celu sprostania formalnym wymogom do sporządzenia i wniesienia” kasacji (postanowienie SN z 11 lipca 2018 r., sygn. akt III KK 313/18, Lex nr 2567885);

– „pewne uchybienia prawa procesowemu, które wystąpiły, nie mają charakteru naruszeń kasacyjnych, i to w sposób oczywisty” (postanowienie SN z 8 grudnia 2011 r., sygn. akt III KK 279/11, Lex nr 1101672);

– zarzuty zostały skierowane „w istocie (...) przeciwko orzeczeniu sądu pierwszej instancji” (postanowienie SN z 19 marca 2019 r., sygn. akt IV KK 72/19, Lex nr 2652389);

– zarzuty skargi zmierzały „w ewidentny sposób do ominięcia ustawowego zakazu kierowania skargi wobec wyroku sądu pierwszej instancji (art. 519 k.p.k.) i zakazu formułowania w kasacji zarzutu, który w zwykłym postępowaniu odwoławczym określany jest błędem w ustaleniach faktycznych” (wyrok SN z 30 listopada 2017 r., sygn. akt III KK 185/17, Lex nr 2420315; podobnie: postanowienie SN z 28 kwietnia 2016 r., sygn. akt II KK 79/15, Lex nr 2044473);

– „nie tylko nie wykazano, aby Sąd odwoławczy dopuścił się rażącego naruszenia prawa, lecz równocześnie kierując całość skargi kasacyjnej przeciwko wyrokowi sądu *a quo*, w rzeczywistości zakwestionowano pośrednio, a nawet bezpośrednio (pkt 3 kasacji), poczynione właśnie na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego ustalenia faktyczne” (postanowienie SN z 18 grudnia 2008 r., sygn. akt V KK 262/08, Lex nr 609692);

– kasacja „w swoje istocie sprowadza się do powtórzenia zarzutów zawartych w apelacji, do których to Sąd Okręgowy w K. odniósł się w sposób pełny i wszechstronny” (postanowienie SN z 23 stycznia 2007 r., sygn. akt IV KK 431/06, Lex nr 568418);

– obrońca, wskazując na naruszenia prawa procesowego, „stara się niejako «wymusić» dokonanie ponownej kontroli odwoławczej wyroku Sądu I instancji, zaś wskazany w kasacji zarzut stanowi powtórzenie zarzutu pierwszego postawionego już w apelacji. Zarzut ten został już rozpoznany przez Sąd Okręgowy w G. i uznanie go przez ten sąd za nieuzasadniony zostało w prawidłowy sposób umotywowane. (...) Sam fakt niezadowolenia strony z kierunku rozstrzygnięcia Sądu odwoławczego nie może powodować uchylecia zaskarżonego rozstrzygnięcia” (postanowienie SN z 4 stycznia 2017 r., sygn. akt III KK 406/16, Lex nr 2238227).

W odróżnieniu od „oczywistej bezzasadności”, bezzasadność „zwykła” to nietrafność podniesionych zarzutów, którą można ustalić dopiero po głębokiej analizie materiałów sprawy, rozważeniu różnych interpretacji przepisów albo weryfikacji kilku możliwości ocen działania organu, który wydał zaskarżone orzeczenie (por. T. Grzegorzczak, *Kształtowanie się regulacji...*, s. 156).

Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę, że pojęcie „oczywistej bezzasadności” kasacji było analizowane (na tle art. 535 § 2 k.p.k. w historycznym brzmieniu) w wyroku o sygn. SK 30/05. W uzasadnieniu tego orzeczenia Trybunał dostrzegł, że posługiwanie się przez ustawodawcę pojęciami ogólnymi wynika z konieczności unikania nadmiernej kazuistyki przepisów i występuje w różnych procedurach (por. cz. III, pkt 4.1). Podkreślił również (o czym już była mowa), że przyczyną krytycznej oceny badanej w tej sprawie procedury

rozpoznawania kasacji nie była (samoistnie) niedookreśloność pojęcia „oczywista bezzasadność” kasacji (por. cz. III, pkt 8 uzasadnienia tego wyroku).

3.3.3. Instytucja oddalenia oczywiście bezzasadnej kasacji została „pilotażowo” wprowadzona do procedury karnej przez art. 1 pkt 42 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o zmianie Kodeksu postępowania karnego, ustawy o ustroju sądów wojskowych, ustawy o opłatach w sprawach karnych i ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. Nr 89, poz. 443). W art. 467 § 5 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 13, poz. 96, ze zm.; dalej: k.p.k. z 1969 r.) przesądzono, że „Sąd Najwyższy oddala na posiedzeniu kasację w razie jej oczywistej bezzasadności. Strony mogą wziąć udział w posiedzeniu”. Obowiązek informacyjny sądu był wówczas realizowany przez dwa instrumenty: wyraźnie wyrażoną w przepisie dopuszczalność udziału (a nie tylko obecności) strony w posiedzeniu oraz obowiązek uzasadnienia postanowienia (por. wyrok o sygn. SK 30/05, cz. III, pkt 3.1 uzasadnienia). Zasady te obowiązywały od 1 stycznia 1996 r. do 31 sierpnia 1998 r. i przewidywały jak dotąd najwyższy standard proceduralny rozpoznawania kasacji oczywiście bezzasadnych.

Uproszczony tryb rozpoznawania tego typu środków zaskarżenia został następnie przeniesiony do aktualnego kodeksu postępowania karnego, jednak w zmienionej formie. Obecny kształt tej instytucji jest wynikiem kilkietapowej ewolucji, nakierowanej początkowo wyłącznie na ograniczenie obowiązków informacyjnych SN z uwagi na rosnące zaległości w rozpoznawaniu kasacji. Ten kierunek reformy postępowania kasacyjnego został złagodzony dopiero pod wpływem wyroku Trybunału o sygn. SK 30/05 (por. wyżej). Nie powrócono jednak do zasad obowiązujących w k.p.k. z 1969 r.

Od 1 września 1998 r. do 31 sierpnia 2000 r. obowiązywała zasada, że „Sąd Najwyższy oddala na posiedzeniu kasację w razie jej oczywistej bezzasadności. Strony mogą wziąć udział w posiedzeniu. Oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie wymaga pisemnego uzasadnienia” (por. art. 535 § 2 k.p.k. w ówczesnym brzmieniu). W porównaniu z wcześniejszym stanem prawnym, ograniczono w nim prawa informacyjne stron przez wprowadzenie (jako zasady) braku obowiązku sporządzenia pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej. Nadal jednak, podobnie jak poprzednio, strony miały prawo wziąć udział w posiedzeniu SN, na którym kasacja była rozpoznawana.

Od 1 września 2000 r. do 30 stycznia 2007 r. art. 535 § 2 k.p.k. funkcjonował w brzmieniu ukształtowanym przez ustawę z dnia 20 lipca 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. Nr 62, poz. 717; druk sejmowy nr 1314/III kadencja): „Sąd Najwyższy może oddalić na posiedzeniu bez udziału stron kasację w razie jej oczywistej bezzasadności. Nie dotyczy to kasacji wniesionej na podstawie art. 521 [tj. wniesionej przez podmioty specjalne]. Oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie wymaga pisemnego uzasadnienia”. Obowiązek informacyjny SN został w nim jeszcze bardziej zawężony – utrzymano brak obowiązku pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, a dodatkowo wyłączono możliwość udziału strony w posiedzeniu (ustawa nie wypowiedała się przy tym wprost, czy wykluczona jest także bierna obecność stron na posiedzeniu). *Ratio legis* tego rozwiązania było dążenie do zlikwidowania zaległości SN w rozpoznawaniu kasacji i usprawnienie postępowania na przyszłość (a więc względy organizacyjne). Rozwiązanie to wywołało mieszane reakcje w literaturze karnistycznej (por. np. Z. Kwiatkowski, *Uzasadnienie orzeczenia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej w procesie karnym*, [w:] *Problemy stosowania prawa sądowego...*, s. 373), a jego zgodność z prawem została zakwestionowana w omówionym wyroku o sygn. SK 30/05.

Od 31 stycznia do 15 lutego 2007 r. nie obowiązywały żadne szczególne procedury rozpoznawania oczywiście bezzasadnych kasacji: art. 535 § 2 k.p.k. w omówionym wyżej

brzmieniu utracił moc obowiązującą w terminie zakreślonym w wyroku o sygn. SK 30/05, a prace legislacyjne nad nowym modelem postępowania kasacyjnego się opóźniały.

Ostatni etap modyfikacji procedury rozpoznawania oczywiście bezzasadnej kasacji wyznaczyło wejście w życie 16 lutego 2007 r. nowelizacji z 2007 r., w której dokonano „całościowego uregulowania sposobu rozpoznawania kasacji, w tym kasacji oczywiście bezzasadnej” (uzasadnienie projektu ustawy, druk sejmowy nr 1151/V kadencja, s. 5). Art. 535 k.p.k. uzyskał całkowicie nowe brzmienie, zgodne z propozycjami Sądu Najwyższego (por. wypowiedź Prezesa Izby Karnej SN L. Paprzyckiego podczas prac w komisjach po I czytaniu, Biuletyn z posiedzenia Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach (nr 15) nr 1443/V kadencja z 28 grudnia 2006 r., s. 7). Sytuacja stron w rezultacie się poprawiła. Regułą pozostały dwa rozwiązania obowiązujące od 1 września 2000 r. – kasacje nadal mogły być uznawane za oczywiście bezzasadne na posiedzeniu bez udziału stron, a postanowienia SN w tym przedmiocie w dalszym ciągu nie wymagały pisemnego uzasadnienia (poza sytuacją, gdy złożono zdanie odrębne; por. art. 535 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od 16 lutego 2007 r.). Nowością było jednak wprowadzenie wyjątków od tej ostatniej zasady: przyznanie stronie, której kasację oddalono, prawa do złożenia wniosku o sporządzenie pisemnego uzasadnienia:

– w każdym wypadku, gdy oddalenie oczywiście bezzasadnej kasacji miało miejsce na posiedzeniu (ponieważ posiedzenia w tych sprawach zawsze przebiegają bez udziału stron – por. art. 535 § 1 k.p.k.);

– w niektórych wypadkach, gdy tego typu postanowienie zostało wydane na rozprawie – jeżeli (równocześnie): strona była pozbawiona wolności, nie miała przedstawiciela procesowego i nie została sprowadzona na rozprawę (por. art. 535 § 3 w brzmieniu obowiązującym od 16 lutego 2007 r.).

Powyższe mechanizmy są nadal aktualne i obowiązują w dniu wydania niniejszego wyroku przez Trybunał.

4. Ocena zgodności art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w kwestionowanym zakresie z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że zaskarżone unormowanie – rozpatrywane w kontekście całokształtu gwarancji procesowych przysługujących stronie i z uwzględnieniem charakteru postępowania kasacyjnego – spełnia minimalne wymogi sprawiedliwości proceduralnej, wynikające z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

4.1. Ratio legis uproszczeń w uzasadnieniu decyzji procesowych.

Punktem wyjścia tej oceny było ustalenie, że uproszczenia w uzasadnieniu decyzji procesowych są powszechnym w polskim systemie prawnym sposobem zwiększenia efektywności procedur sądowych.

W postępowaniu karnym występują różne tego typu mechanizmy:

- ograniczenie treści uzasadnień (por. np. art. 423 § 1a k.p.k.);
- fakultatywne lub obligatoryjne odstępianie od sporządzenia uzasadnienia (por. np. art. 98 § 3, art. 127, art. 325e § 1, art. 462 § 2, art. 504 § 2 i art. 535 § 3 k.p.k.);
- sporządzenie uzasadnienia na wniosek (por. np. art. 457 § 2, art. 535 § 3 k.p.k.),
- skrócenie terminu sporządzenia uzasadnienia (por. np. art. 517h § 2 k.p.k.);
- inne, związane z taktyką i techniką sporządzania uzasadnienia (por. M. Klejnowska,

Uproszczenia w uzasadnianiu decyzji procesowych w sprawach karnych, „Prokuratura i Prawo” nr 3/2013, s. 6-7).

Obniżone standardy orzekania w sprawie „oczywiście bezzasadnych” pism procesowych nie ograniczają się do postępowania karnego (por. oczywiście bezzasadne kasacje i wnioski o wznowienie postępowania – art. 535 § 3 i art. 545 § 3 k.p.k.; historycznie – także

oczywiście bezzasadna apelacja – por. art. 457 § 2 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym od 1 września 1998 r. do 30 czerwca 2003 r.). Występują także w:

– postępowaniu cywilnym (por. oczywiście bezzasadne powództwo i skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku – art. 191¹, art. 391¹ i art. 424⁹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.);

– postępowaniu sadowoadministracyjnym (por. oczywiście bezzasadna skarga – art. 247 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz. U. z 2019 r. poz. 2325, ze zm.);

– postępowaniu przed TK (por. oczywiście bezzasadna skarga konstytucyjna lub wniosek – art. 61 ust. 4 pkt 3 ustawy o organizacji TK).

Trybunał Konstytucyjny ma świadomość, że wprowadzanie tego typu instrumentów wynika z poszukiwania przez ustawodawcę sposobu rozwiązania obiektywnie istniejących problemów: stale rosnącego wpływu spraw i pogłębiających się zaległości w ich rozpoznawaniu. Niewątpliwe problemy te występowały także w wypadku kasacji karnych (por. uzasadnienia projektów ustaw zmieniających procedury kasacyjne: druk sejmowy nr 1314/III kadencja i druk sejmowy nr 1151/V kadencja oraz omówienie skutków braku szczególnego trybu rozpoznawania kasacji oczywiście bezzasadnych w okresie od 31 stycznia do 15 lutego 2007 r. – P. Hofmański, uwagi do art. 535, [w:] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Tom III. Komentarz do art. 468-682*, Warszawa 2012, Legalis).

Uproszczenie, skrócenie i odformalizowanie procedur (w tym także procedur uzasadniania orzeczeń) ma jednak także istotny wymiar konstytucyjny. Ustawa zasadnicza wymaga bowiem od organów władzy państwowej nie tylko sprawności, ale także (a może nawet – przede wszystkim – por. kolejność sformułowań w preambule) rzetelności. W praktyce najczęściej są to wartości konkurencyjne (im większa rzetelność postępowania, tym jest ono dłuższe i wymaga większego nakładu sił i środków), a rolą ustawodawcy jest znalezienie możliwie optymalnego i adekwatnego do danej sytuacji sposobu ich wyważenia (por. podobnie – w odniesieniu do procedury rozpoznawania kasacji – wyrok o sygn. SK 30/05, pkt 8 uzasadnienia).

W tym kontekście, ocena zaskarżonej w niniejszym postępowaniu regulacji wymaga więc przede wszystkim ustalenia, czy ustawodawca zachował w niej odpowiednie proporcje między założonym celem a jego skutkami dla stron postępowania. Miarą dokonywania tych ocen musi zaś być wzorzec rzetelnego postępowania sądowego, wynikający z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

4.2. Ocena konstytucyjności zaskarżonej regulacji.

Przechodząc już bezpośrednio do kontroli zgodności art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w badanym zakresie z art. 45 ust. 1 Konstytucji, Trybunał Konstytucyjny uwzględnił następujące argumenty:

4.2.1. Po pierwsze, kwestionowane unormowanie ma zastosowanie do orzeczeń kończących postępowania kasacyjne. W świetle dotychczasowego dorobku Trybunału Konstytucyjnego, nie ma już wątpliwości, że zasady uzasadniania orzeczeń kończących to postępowanie mogą być kontrolowane przez pryzmat gwarancji wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji, jednak musi to następować z uwzględnieniem charakteru tego postępowania (por. np. postanowienie o sygn. SK 48/04, wyrok o sygn. SK 30/05 i wymienione wyżej postanowienia wydane na etapie wstępnej kontroli skargi konstytucyjnej).

Istotę postępowania kasacyjnego można – w ślad za orzecznictwem SN – ująć w następujący sposób: „kasacja jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia skierowanym przeciwko orzeczeniu wydanemu przez sąd odwoławczy na skutek rozpoznania zwykłego środka zaskarżenia. Celem postępowania kasacyjnego jest wyeliminowanie z obrotu prawnego orze-

czeń dotkniętych poważnymi wadami w postaci bezwzględnych przyczyn odwoławczych lub innych naruszeń prawa, ale o charakterze rażącym, a jednocześnie takich, które miały istotny wpływ na treść orzeczenia. Możliwość wniesienia skutecznej kasacji jest zatem istotnie ograniczona. Postępowanie kasacyjne nie jest postępowaniem, które miałyby ponawiać kontrolę odwoławczą. W toku tego postępowania z założenia nie dokonuje się zatem kontroli poprawności oceny poszczególnych dowodów, nie weryfikuje zasadności ustaleń faktycznych i nie bada współmierności orzeczonej kary” (postanowienie SN z 4 stycznia 2017 r., sygn. akt III KK 406/16, Lex nr 2238227). „W modelu kasacji, przyjętym w polskiej procedurze karnej, kontrola prawomocnego wyroku sądu odwoławczego dokonywana w tym nadzwyczajnym trybie, nie obejmuje ustaleń faktycznych oraz słuszności oceny zebranych w sprawie dowodów. (...) instytucja kasacji sprowadza się do «sądu Sądu Najwyższego nad sądem sprawy przez sąd odwoławczy», a nie [jest] «samodzielnym osądem przez Sąd Najwyższy samej sprawy»” (postanowienie SN z 19 marca 2019 r., sygn. akt IV KK 72/19, Lex nr 2652389).

Podobnie istotę postępowania kasacyjnego rekonstruował Trybunał. „Rozpoznanie kasacji ma służyć właściwej wykładni prawa i stwarzać okazję do sprawowania nadzoru orzeczniczego nad działalnością sądów powszechnych” (wyrok o sygn. SK 2/15, cz. III, pkt 6.1 uzasadnienia). „W dwuinstancyjnym postępowaniu karnym kasacja pełni (...) rolę swoistego «wentyla bezpieczeństwa», uzupełnia system dwuinstancyjnej kontroli sądowej, stwarzając możliwość eliminowania najpoważniejszych błędów wymiaru sprawiedliwości zawartych w prawomocnych orzeczeniach” (wyrok o sygn. SK 32/03, cz. III, pkt 2 uzasadnienia).

Postępowanie kasacyjne jest więc postępowaniem w wielu wymiarach nadzwyczajnym – toczy się po prawomocnym zakończeniu postępowania (por. art. 519 k.p.k.) i może służyć do kwestionowania tylko niektórych rodzajów orzeczeń (por. art. 519, art. 520 i art. 523 § 2-4 k.p.k.) ze względu na ściśle określone uchybienia (por. art. 523 k.p.k.; por. ogólna charakterystyka kasacji wyżej). Kasację w stosunku do tego samego oskarżonego i od tego samego orzeczenia każdy uprawniony może wnieść tylko raz (por. art. 522 k.p.k.), a orzeczenia wydane w wyniku rozpoznania kasacji nie są zaskarżalne (por. art. 539 k.p.k.). O szczególnym charakterze kasacji świadczy także to, że jej złożenie wymaga skorzystania przez stronę z pomocy adwokata lub radcy prawnego (por. art. 526 § 2 k.p.k.).

Omówione wyżej cechy postępowania kasacyjnego powodują, że ustne czy pisemne motywy tego orzeczenia spełniają inne funkcje niż na przykład uzasadnienie orzeczenia pierwszej instancji (por. postanowienie o sygn. SK 48/04, cz. II, pkt 5 oraz wyrok SN z 4 listopada 2003 r., sygn. akt V KK 74/03, Lex nr 84219). Kasacja w polskim systemie prawnym jest ukształtowana jako instrument o charakterze „jednorazowym” (por. art. 522 i art. 539 k.p.k.). Uzasadnienie wydanego w jej rezultacie orzeczenia w niewielkim stopniu może więc służyć do uruchomienia kontroli zewnętrznej takiego orzeczenia, a równocześnie jest bardzo ważne dla samokontroli organu orzekającego (jednolitości orzecznictwa samego SN). Z racji konstytucyjnej pozycji Sądu Najwyższego (por. art. 183 ust. 1 Konstytucji), proporcjonalnie bardziej istotna niż w wypadku sądów powszechnych jest funkcja wyjaśniająco-interpretacyjna i wychowawcza ujawniania przyczyn wydania takich orzeczeń. Ich uzasadnienia powinny dostarczać także dowodów na działanie przez SN na podstawie i w granicach prawa (por. art. 7 Konstytucji), a nie w sposób przypadkowy czy arbitralny (por. „legitymizacja przez przejrzystość” – wyrok o sygn. SK 30/05, cz. III, pkt 4.2 uzasadnienia oraz potrzeba kształtowania „zewnętrznego przekonania o sprawiedliwości orzeczenia” – wyrok SN z 4 listopada 2003 r., sygn. akt V KK 74/03, Lex nr 84219).

Z powodu omówionych uwarunkowań, ustawodawca dysponuje stosunkowo szeroką swobodą kształtowania procedur rozpoznawania kasacji. Nie jest zobligowany do zapewnienia stronom w każdym wypadku takich samych gwarancji rzetelnego postępowania, jak w przed pierwszą i drugą instancją (por. zwłaszcza omówiony wyrok o sygn. SK 30/05, cz. III, pkt 8 uzasadnienia). W perspektywie konstytucyjnej, postępowanie kasacyjne niewąt-

pliwie wykracza poza konstytucyjnie gwarantowane minimum dwóch instancji i jednego środka odwoławczego (por. art. 78 Konstytucji i powołane wyżej wyroki TK w sprawach kasacyjnych). W ramach art. 45 ust. 1 Konstytucji jednostka nie ma też „prawa do kasacji”, rozumianego jako możliwość skutecznego żądania merytorycznego rozpoznania każdej sprawy przez Sąd Najwyższy (por. powołane wyżej judykaty TK).

Trybunał Konstytucyjny stwierdził, uwzględniając swoje dotychczasowe orzecznictwo (por. zwłaszcza postanowienie o sygn. SK 48/04, wyrok o sygn. SK 30/05 i postanowienia wydane na etapie wstępnej kontroli skarg konstytucyjnych), że pewne obniżenie standardów może także dotyczyć metody i zakresu informowania stron o przyczynach wydania orzeczenia kończącego postępowanie kasacyjne. Co do zasady dopuszczalne są w szczególności rozwiązania, polegające na odstąpieniu od sporządzania pisemnych uzasadnień niektórych rodzajów rozstrzygnięć. Nieprzekraczalną granicą jest w tym wypadku zbieg ograniczeń procesowych, całkowicie wyłączających możliwość uzyskania przez stronę wiedzy na temat podstawowych przyczyn wydania orzeczenia w jej sprawie (por. np. mechanizm badany w wyroku o sygn. SK 30/05).

4.2.2. Po drugie, zaskarżona regulacja przewiduje uproszczenia procesowe odnoszące się do określonego rodzaju orzeczeń kończących postępowanie kasacyjne, a mianowicie do postanowień oddalających kasację.

Rozstrzygnięcia te są wydawane na etapie merytorycznej kontroli kasacji. Ich istota sprowadza się do stwierdzenia, że w sprawie nie występują podstawy kasacyjne (ani te wskazane w kasacji, ani – badane z urzędu także w zakresie pominiętym w kasacji – bezwzględne podstawy odwoławcze, por. wyżej) albo że strona nie podała, na czym polega zarzucane uchybienie (por. art. 523 § 1 i art. 526 § 1 k.p.k. oraz D. Świecki, uwagi do art. 535, *op. cit.*). Przedmiotem tych postanowień mogą być jedynie kasacje spełniające wymogi formalne (np. kasacje stron wniesione w terminie określonym w art. 524 § 1 k.p.k. i sporządzone przez profesjonalnego pełnomocnika – por. art. 526 § 2 k.p.k. itd.; por. np. postanowienia SN z: 29 maja 2018 r., sygn. akt III KK 255/18, Lex nr 2515805; 29 czerwca 2018 r., sygn. akt III KK 319/18, Lex nr 2518855; 29 sierpnia 2018 r., sygn. akt III KK 406/18, Lex nr 2541877 i III KK 388/18, Lex nr 2539889).

Trybunał Konstytucyjny uznał, że – zważywszy na wspomnianą wyżej charakterystykę kasacji – uzasadniane powinny być w pierwszym rzędzie orzeczenia uwzględniające te środki zaskarżenia. Prowadzą one do zmiany stanu prawnego, ukształtowanego prawomocnym orzeczeniem. Ich bezpośrednim skutkiem może być na przykład uniewinnienie oczywiście niesłusznie skazanego; często konieczne jest jeszcze wydanie przez sąd odwoławczy orzeczenia następczego, gdy SN uchyli zaskarżone orzeczenie i przekaże sprawę do ponownego rozpoznania właściwemu sądowi (por. art. 537 k.p.k.). Można więc racjonalnie wymagać, aby przyczyny tego typu ekstraordynaryjnej ingerencji były ujawniane w sposób szczegółowy i sformalizowany (w pisemnym uzasadnieniu orzeczenia).

Postanowienia oddalające kasację (czy to z powodu jej bezzasadności „zwykłej”, czy „kwalifikowanej”, tj. oczywistej), takiego skutku nie mają – zaskarżone prawomocne orzeczenie nadal zachowuje walor prawomocności (petryfikacji ulega więc dotychczasowy stan prawny – por. art. 522 i art. 539 k.p.k.). Nie negując interesu prawnego stron (i innych podmiotów prawa) do poznania powodów tego rozstrzygnięcia, Trybunał stwierdził więc, że jest on nieporównywalny z omówioną wyżej sytuacją uwzględnienia kasacji. W razie wydania postanowienia o oddaleniu kasacji przedmiotem wypowiedzi SN jest bowiem co do zasady tylko kasacja (pismo procesowe strony) – to, czy spełnia ona warunki wymienione w art. 523 § 1 i art. 526 § 1 k.p.k. Analiza zaskarżonego orzeczenia dokonywana jest natomiast co najwyżej w wąskim zakresie, niezbędnym do weryfikacji istnienia podstaw kasacyjnych. Jej wyniki nie mają żadnego znaczenia dla prawomocności rozstrzygnięcia zaskarżonego kasacją. Także w tym aspekcie stosowanie niższych standardów informacyjnych przez SN, wynikają-

cych z art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w badanym zakresie, można więc uznać za usprawiedliwione.

4.2.3. Po trzecie, istotne dla oceny konstytucyjności zaskarżonego rozwiązania jest także to, że dotyczy ono oddalania kasacji „oczywiście bezzasadnych”, a więc wadliwych w sposób bezsporny i widoczny na pierwszy rzut oka (por. szczegółowa analiza tego pojęcia wyżej). Dokonanie takiej oceny nie wymaga przeprowadzenia skomplikowanych operacji logicznych, lecz opiera się na najprostszych wnioskowaniach – a więc nie powinno też wymagać szczególnego dowodzenia.

W orzecznictwie SN jako najczęstszą przyczynę oczywistej bezzasadności kasacji wskazuje się powielanie zarzutów sformułowanych na etapie zwyczajnej kontroli odwoławczej (por. postanowienie SN z 2 stycznia 2018 r., sygn. akt III KK 405/17, Legalis nr 2296104 oraz wskazane wyżej komentarze). W literaturze prawa karnego dostrzega się także inne typowe wady tego typu środków zaskarżenia – w oczywiście bezzasadnych kasacjach „pod pozorem jakoby rażącej obrazę prawa materialnego lub procesowego, kwestionuje się w istocie ustalenia faktyczne lub polemizuje jedynie z orzeczeniem sądu odwoławczego, nie zważając na jego augmentację i powtarzając argumenty apelacyjne, w których prezentuje się własną wersję zdarzenia przestępnego, nierzadko niemającą oparcia nawet w wyjaśnieniach samego oskarżonego i świadków obrony, albo opartą na własnej, wybiórczej ocenie dowodów, zaprezentowanej przez autora kasacji. Nie dostrzega się także samego zakresu postępowania odwoławczego określonego przez apelację (której autorem często jest ten sam podmiot, który wnosił kasację), zarzucając sądowi odwoławczemu rażące naruszenie prawa materialnego lub procesowego przez utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku w sytuacji, gdy zarzuty apelacji ograniczały się do podniesienia błędu w ustaleniach faktycznych i niewspółmierności kary. Wskazuje się również dopiero w kasacji, niepodnoszone wcześniej, uchybienia zaistniałe jeszcze w postępowaniu przez sądem *meritii*, z zarzutem nieuwzględnienia ich z urzędu przez sąd odwoławczy, choć nie są to naruszenia, które sąd ten ma obowiązek uwzględniania niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów. Podnosi się także, w tych kasacjach stron, które mogą być oparte tylko na bezwzględnych powodach uchylenia orzeczenia, a więc przy skazaniu na karę inną niż bezwzględna kara pozbawienia wolności, rzekome uchybienia z art. 439 k.p.k., choć w rzeczywistości ich nie było” (T. Grzegorzcyk, *Kasacja jako nadzwyczajny środek zaskarżenia w sprawach karnych i jej skuteczność w praktyce*, „Państwo i Prawo” nr 6/2015, s. 35).

Trybunał Konstytucyjny odnotował, że w doktrynie wskazuje się w tym kontekście, iż z racji ewidentnego charakteru kwalifikowanych wad kasacji, pisemne uzasadnianie postanowień o ich oddaleniu jest zasadniczo niecelowe i niepotrzebne (por. np. S. Zabłocki, *Nowela k.p.k. z dnia 20 lipca 2000 r. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 287: „odstąpienie od pisemnego uzasadnienia decyzji oddalającej jest automatyczną konsekwencją uznania kasacji za oczywiście bezzasadną”). Wydaje się to tym bardziej zasadne, jeżeli uwzględnić argument, że „autorzy kasacji stron starają się bardzo często, niejako za wszelką cenę, sporządzić taką skargę, pozorując w niej z pełną świadomością – gdyż trudno podejrzewać, iż powodem tego jest ich niewiedza – zarzuty o rzekomych uchybieniach z art. 439 k.p.k. lub innej rażącej obrazę prawa, w sytuacji gdy naruszeń tej rangi w sprawie nie było. Dotyczy to zarówno kasacji obrońców i pełnomocników powołanych stronom z urzędu, jak i ustanowionych z wyboru przez same strony lub osoby działające w ich imieniu” (T. Grzegorzcyk, *Kasacja jako...*, s. 36).

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, zarówno niewątpliwy charakter wad kasacji oddalanych jako oczywiście bezzasadne, jak i ewentualne świadome podejmowanie przez strony (z pomocą profesjonalnych pełnomocników) ryzyka procesowego składania i popierania tego typu środków (i to pomimo uzyskania stanowiska prokuratora o oczywistej bezzasadności kasacji – por. art. 530 § 5 k.p.k.), nie mogą uzasadniać całkowitego wyłączenia obowiązku informacyjnego SN. „Oczywista” dla Sądu Najwyższego bezzasadność kasacji, nie

w każdym wypadku będzie tak samo ewidentna dla występujących z nią stron. Należy więc uznać, że powinny one mieć możliwość uzyskania choćby ogólnej informacji o przyczynach orzeczenia – co nie znaczy jednak, iż w każdym wypadku koniecznie w formie uzasadnienia pisemnego. Również więc w tym aspekcie Trybunał nie znalazł podstaw do zanegowania konstytucyjności zaskarżonego rozwiązania.

4.2.4. Po czwarte, art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w badanym zakresie dotyczy postanowień wydanych na rozprawie, które są uzasadniane w formie ustnej w obecności strony postępowania, jeżeli się ona stawia (por. omówione postanowienie o sygn. SK 48/04, w którym Trybunał uznał nieobecność strony na ogłoszeniu postanowienia za wyraz braku należytej dbałości o swoje interesy).

Trybunał Konstytucyjny ustalił, że już w toku prac legislacyjnych nad zaskarżonym rozwiązaniem zakładano, iż w razie wydania postanowienia na rozprawie strona niepozbawiona wolności będzie miała zawsze możliwość wysłuchania ustnych motywów orzeczenia (por. np. następujące wypowiedzi przedstawicieli Ministra Sprawiedliwości: „W przypadku gdy strony są obecne i gdy jest obecny obrońca, poznają motywy uzasadnienia. Ustawodawca skupił się przede wszystkim na gwarancjach procesowych dla tych, którzy są nieobecni, a orzeczenie ich dotyczy” – Sprawozdanie Stenograficzne z 30. posiedzenia Sejmu w dniu 15 grudnia 2006 r., s. 333; „albo jesteś na rozprawie i słyszysz uzasadnienie, albo cię nie ma na rozprawie, na posiedzeniu, i wtedy masz prawo złożyć wnioski o uzasadnienie” – Sprawozdanie Stenograficzne z 26. posiedzenia Senatu w dniach 24 i 25 stycznia 2007 r., s. 34; żądanie pisemnego uzasadnienia postanowień wydanych na rozprawie pod nieobecność strony jest możliwe tylko na zasadach wskazanych w art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k.).

Podobne oczekiwania wobec zaskarżonej regulacji wyrażali także eksperci sejmowi. Wskazywano, iż ustawodawca „zasadnie uznał, że brak jest konieczności pisemnego uzasadnienia oddalenia kasacji oczywiście bezzasadnej na rozprawie, w której strona brała udział. Udział strony w rozprawie, a tym samym możliwość udziału w postępowaniu i wysłuchania ustnego uzasadnienia orzeczenia zapewnia stronie należyty dostęp do informacji o podstawach rozstrzygnięcia. Szerszy do nich dostęp nie jest niezbędny ze względu na nadzwyczajny charakter rozstrzygnięcia i brak możliwości dalszego zaskarżenia” (P. Wiliński, *Opinia na temat projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (druk sejmowy nr 1151) z 28 grudnia 2006 r.*, s. 8).

W literaturze prawa karnego wygłaszanie ustnych motywów postanowienia o oddaleniu kasacji wydanego na rozprawie jest uznawane za nieodzowny element publicznego ogłoszenia tego orzeczenia (por. np. P. Hofmański, *Uzasadnienie postanowienia o oddaleniu kasacji (na tle postanowienia Trybunału Konstytucyjnego)*, „Państwo i Prawo” nr 7/2005, s. 49), od którego można odstąpić tylko w sytuacji, gdy na ogłoszenie nikt się nie stawiał (por. art. 100 § 1a i art. 418 § 3 k.p.k.). Stanowisko to jest powszechne – Trybunałowi nie jest znane żadne opracowanie, w którym prezentowany byłby pogląd przeciwny, zgodnie z którym ogłoszeniu podlega sama sentencja postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Argumentuje się w tym kontekście, że w polskiej procedurze karnej każde rozstrzygnięcie ogłoszone publicznie musi bezwzględnie być uzasadniane ustnie (por. zwłaszcza P. Hofmański, S. Zabłocki, *Elementy metodyki pracy sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2011, Lex; autorzy nie wypowiadają się jednak wprost na temat postanowień o oddaleniu kasacji). Wobec tego zwolnienie od sporządzenia pisemnego uzasadnienia wyroku należy rozumieć restrykcyjnie (jest to bowiem wyjątek od zasad ogólnych) – jako nieobejmujące zwolnienia od wygłoszenia jego ustnych motywów.

W charakterze podstawy prawnej ustnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji, wydanego na rozprawie, wskazywany jest najczęściej art. 418 § 3 *in fine* w związku z art. 458 i art. 518 k.p.k. (por. np. J. Matras, uwagi do art. 535 k.p.k., *op. cit.*; P. Hofmański,

uwagi do art. 535 k.p.k., *op. cit.*; D. Świecki, uwagi do art. 535 k.p.k., *op. cit.*; D. Świecki, *Czynności procesowe obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych*, Warszawa 2020, Lex). Przepisy te regulują kolejno: obowiązek podania ustnych powodów wyroku po jego ogłoszeniu (chyba że na ogłoszeniu nikt się nie stawił), odpowiednie stosowanie przepisów dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji w postępowaniu odwoławczym oraz odpowiednie stosowanie przepisów o postępowaniu odwoławczym w postępowaniu kasacyjnym. Incydentalnie podstawy obowiązku ustnego uzasadniania postanowień o oddaleniu kasacji, wydanych na rozprawie, upatrywano także w ogólnej zasadzie, że jeżeli ustawa nie zwalnia od równoczesnego sporządzenia uzasadnienia, orzeczenie i zarządzenie doręcza się lub ogłasza wraz z uzasadnieniem, wyrażonej obecnie w art. 100 § 6 k.p.k. (a do 14 kwietnia 2016 r. – w art. 100 § 4 k.p.k.; por. np. T. Grzegorzczak, *Kształtowanie się regul...*, s. 167, który jako podstawę prawną wygłoszenia uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji, wydanego na rozprawie, wprost wskazał historyczny art. 100 § 4 w związku z art. 418 § 3 i art. 518 k.p.k.; podobny pogląd – jednak bez bezpośredniego odwołania do postanowień w sprawach kasacyjnych – P. Hofmański, S. Zabłocki, *op. cit.*). Obowiązek wygłoszenia ustnych motywów każdego wyroku (postanowienia) w sprawach kasacyjnych, wydanego na rozprawie, podkreśla także W. Kozielewicz (*op. cit.*, autor nie podaje jednak podstawy prawnej).

Powyższe stanowisko teoretyków prawa co do wykładni przepisów procesowych regulujących ogłaszanie orzeczeń wydanych na rozprawach kasacyjnych potwierdzają także informacje uzyskane na potrzeby niniejszego postępowania przez Trybunał Konstytucyjny od Pierwszego Prezesa SN. Wyjaśnił on, że nie ma najmniejszej wątpliwości, iż ustne uzasadnienie jest przedstawiane wówczas, gdy oddalenie kasacji następuje w formie wyroku (co jest możliwe, jak już wspomniano, w wypadku łącznego rozpoznawania kilku kasacji od wyroku i uwzględnienia przez SN przynajmniej jednej z nich choćby w części). Podstawę prawną tej czynności stanowią odpowiednio stosowane: art. 418 § 3 w związku z art. 458, w związku z art. 518 k.p.k. Pierwszy Prezes SN wskazał, że ustawa karnoprosowa „nie przewiduje wprost analogicznej gwarancji normatywnej, gdy na rozprawie kasacja oddalana jest jako oczywiście bezzasadna postanowieniem. Regulacje odnoszące się do ogłaszania i uzasadniania postanowień nie przewidują bowiem rozwiązań dotyczących podawania ustnych motywów tego orzeczenia”. W praktyce także jednak w tym wypadku odpowiednio stosowany jest art. 418 § 3 w związku z art. 518 i art. 458 k.p.k. i wygłaszane są ustnie najważniejsze powody postanowienia, co obejmuje także przyczyny uznania kasacji za oczywiście bezzasadną oraz brak uznania podniesionych w niej zarzutów. Pierwszy Prezes SN wyraźnie przy tym podkreślił, że – zgodnie z informacjami uzyskanymi z Izby Karnej SN – praktyka ta ma charakter „ugruntowany” i jest spójna z postulatami doktryny.

W świetle powyższych okoliczności, twierdzenie skarżącego o fakultatywności ustnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, wydanego na rozprawie, Trybunał Konstytucyjny ocenił jako pozbawione podstaw prawnych i faktycznych, a wobec tego niemogące stanowić argumentu za stwierdzeniem niekonstytucyjności zaskarżonej regulacji. Tego typu uzasadnienia są bowiem – jak wykazano wyżej – uważane za obowiązkowe zarówno w teorii, jak i w praktyce (poza sytuacją, gdy na ogłoszeniu nikt się nie stawił).

Ustne motywy wyroku nie są przy tym oczywiście prostym ekwiwalentem uzasadnień pisemnych. Różnią się one nie tylko formą, ale także treścią. Ustne motywy mają w możliwie prosty sposób przekonywać o słuszności rozstrzygnięcia. Są adresowane nie tylko do profesjonalistów (pełnomocników stron, prokuratora, innych sądów), wobec czego należy unikać stosowania w nich hermetycznego języka prawniczego, piętrowych odwołań do przepisów czy wysublimowanych konstrukcji logicznych (por. podobnie: P. Hofmański, S. Zabłocki,

op. cit.). Nie muszą też mieć charakteru wyczerpującego – mogą ograniczać się do „najważniejszych powodów” postanowienia lub wyroku (por. art. 100 § 6 i art. 418 k.p.k.).

Dodatkowo można zauważyć, że ustne motywy orzeczeń nie są protokołowane (por. postanowienie SN z 6 lipca 2006 r., sygn. akt IV KK 174/06, Lex nr 323275). W obecnym stanie prawnym cały przebieg rozprawy powinien być co do zasady utrwalany w formie zapisu obrazu lub dźwięku, który staje się załącznikiem do protokołu, a strony i ich pełnomocnicy mogą otrzymywać kopie tego zapisu (por. art. 147 § 2b, 3a i 4 k.p.k.; zwrócił na to uwagę w swoim stanowisku Marszałek Sejmu).

Trybunał Konstytucyjny uznał, że – w świetle ustalonych wyżej cech postępowania kasacyjnego i postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej – taki sposób zapewnienia stronie informacji o przyczynach wydanego w stosunku do niej orzeczenia jest wystarczający do spełnienia standardów wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

4.2.5. Po piąte, art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w kwestionowanym zakresie nie wyklucza sporządzenia pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, jeżeli SN w danej sprawie uzna to za celowe. Jak już wspomniano, jest to obowiązkowe, gdy od postanowienia zgłoszono zdanie odrębne (por. art. 114 § 3 k.p.k.).

W orzecznictwie SN konsekwentnie podkreśla się, że brak obowiązku sporządzenia uzasadnienia przewidziany w zaskarżonym przepisie nie oznacza ustawowego zakazu (por. np. postanowienia SN z: 6 marca 2019 r., sygn. akt V KK 61/18, Lex nr 2639898; 14 listopada 2017 r., sygn. akt V KK 216/17, Lex nr 2449657; 5 czerwca 2017 r., sygn. akt IV KK 4/17, Lex nr 2327878; 20 grudnia 2016 r., sygn. akt V KK 316/16, Lex nr 2182671; 27 lutego 2013 r., sygn. akt II KK 98/12, Lex nr 1297682; 3 grudnia 2012 r., sygn. akt III KK 47/12, Lex nr 1232325; 3 marca 2009 r., sygn. akt III KK 330/08, Lex nr 491166; 19 lutego 2009 r., sygn. akt V KK 380/08, Lex nr 491146; 22 października 2008 r., sygn. akt V KK 98/08, Lex nr 469197; 27 lutego 2007 r., sygn. akt II KK 310/06, Lex nr 241501; wyroki SN z: 12 kwietnia 2017 r., sygn. akt V KK 387/16, Lex nr 2309628; 1 marca 2017 r., sygn. akt II 222/16, Lex nr 2278307; 1 września 2016 r., sygn. akt IV KK 83/16, Lex nr 2112320).

Ponadto wskazuje się, że skoro art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. zezwala na całkowite odstępianie od pisemnego uzasadnienia, SN może także (*a maiori ad minus*) sporządzić uzasadnienie odnoszące się tylko do wybranych zarzutów i to w sposób skrótowy, pomijając te wątki, które zmierzają do ominięcia zakazu kierowania kasacji strony przeciwko wyrokowi sądu pierwszej instancji albo zakazu formułowania niedopuszczalnego w postępowaniu kasacyjnym błędu w ustaleniach faktycznych, a ograniczając się do „konkretnego: zarzutu kasacyjnego, czynu czy skazanego, bądź określonej kwestii wymagającej, zdaniem Sądu Najwyższego, odniesienia” (postanowienie SN z 8 kwietnia 2009 r., sygn. akt IV KK 407/08, Lex nr 503265; zob. podobnie np. postanowienia SN z: 1 czerwca 2017 r., sygn. akt III KK 425/16, Lex nr 2361659; 28 kwietnia 2016 r., sygn. akt II KK 79/15, Lex nr 2044473; 27 lutego 2013 r., sygn. akt II KK 98/12, Lex nr 1297682; 24 października 2007 r., sygn. akt II KK 132/07, Lex nr 346237; wyroki SN z: 30 listopada 2017 r., sygn. akt III KK 185/17, Lex nr 2420315; 1 września 2016 r., sygn. akt IV KK 83/16, Lex nr 2112320). Uzasadnienia takie mają najczęściej charakter syntetyczny, koncentrują się na „najistotniejszych powodach” rozstrzygnięcia (por. wyrok SN z 1 września 2016 r., sygn. akt IV KK 83/16, Lex nr 2112320) lub jego „istocie” (por. postanowienie SN z 3 grudnia 2012 r., sygn. akt III KK 47/12, Lex nr 1232325).

Takie rozumienie fakultatywności zasad wyrażonych w art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. jest powszechnie prezentowane także w literaturze prawniczej (por. komentarze do tego przepisu np.: D. Świecki, *op. cit.*, W. Koziulewicz, *op. cit.*, A. Sakowicz, *op. cit.*).

Jak wynika z przeprowadzonej przez Trybunał Konstytucyjny kwerendy w bazie orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz publicznych i prywatnych bazach prawniczych

(www.sn.pl, www.saos.org.pl, Lex, Legalis), sporządzanie uzasadnień postanowień o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, wydanych na rozprawie, jest (zgodnie z intencją ustawodawcy i brzmieniem art. 535 k.p.k.) wyjątkiem (zasadą pozostaje niesporządzanie takich uzasadnień). Decyzję w tym zakresie podejmuje skład orzekający SN, uwzględniając różne funkcje uzasadnienia orzeczeń sądowych oraz prawnie chronione interesy stron. Wśród powodów zastosowania odstępstwa od art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. wskazywane są m.in.:

– charakter sprawy i podniesionych w niej zarzutów (por. np. postanowienia SN z: 14 listopada 2017 r., sygn. akt V KK 216/17, Lex nr 2449657; 20 grudnia 2016 r., sygn. akt V KK 316/16, Lex nr 2182671; wyroki SN z: 1 marca 2017 r., sygn. akt II KK 222/16, Lex nr 2278307; 4 maja 2016 r., sygn. akt III KK 334/15, Lex nr 2044481);

– „wyjątkowość sprawy”, wyrażającą się *in casu* „nie tyle długością postępowania, lecz także wielością i odmiennością kolejnych rozstrzygnięć co do sprawstwa Beaty K. oraz wielością składanych zdań odrębnych” (postanowienie SN z 27 lutego 2007 r., sygn. akt II KK 310/06, Lex nr 241501);

– błędne rozumienie przez obrońców wykładni przepisów (np. postanowienie SN z 6 marca 2019 r., sygn. akt V KK 61/18, Lex nr 2639898);

– ranga prawa podmiotowego, które było przedmiotem zarzutu kasacyjnego (por. postanowienie SN z 9 stycznia 2008 r., sygn. akt II KK 187/07, Lex nr 346465 – prawo do obrony);

– waga zarzucanego uchybienia, mającego – według kasacji – postać bezwzględnej przyczyny odwoławczej (por. np. postanowienie SN z 3 marca 2009 r., sygn. akt III KK 330/08, Lex nr 491166);

– charakter zarzutów podniesionych w kasacji oraz wysokość wymierzonej wobec skazanego łącznej kary pozbawienia wolności (por. np. wyrok SN z 12 kwietnia 2017 r., sygn. akt V KK 387/16, Lex nr 2309628 – SN uznał w tym wypadku sporządzenie pisemnego uzasadnienia za „nieodzowne, wręcz konieczne”);

– wniesienie oczywiście bezzasadnej kasacji przez podmiot specjalny (por. np. postanowienia SN z: 19 lutego 2009 r., sygn. akt V KK 380/08, Lex nr 491146 – dotyczące kasacji RPO; 29 marca 2017 r., sygn. akt V KK 356/16, Lex nr 2281288 – dotyczące kasacji Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego);

– prawo strony do zapoznania się z motywami orzeczenia, które jej dotyczy (por. np. postanowienie SN z 12 czerwca 2019 r., sygn. akt III KK 137/18, Lex nr 2743850);

– okoliczność, że „motywy podniesione w niniejszym uzasadnieniu mogą mieć w przyszłości znaczenie dla praktyki orzeczniczej w podobnych sprawach” (postanowienie SN z: 12 maja 2016 r., sygn. akt III KK 494/15, Lex nr 2148617);

– konieczność wskazania kierunku właściwej wykładni przepisów i podkreślenia błędnego toku rozumowania sądów obu instancji (por. np. postanowienie SN z 27 stycznia 2016 r., sygn. akt III KK 273/14, Lex nr 1994281);

– nie tyle charakter zarzutów kasacyjnych, ile „przede wszystkim dla uniknięcia jakichkolwiek wątpliwości co do rzeczywistej treści rozstrzygnięć Sądów pierwszej i drugiej instancji oraz dla wykazania, że w orzeczeniach tych Sądów brak uchybień wskazywanych zarówno w kasacji obrońcy skazanego, jak i w stanowisku prokuratora wyrażonym w tej części na rozprawie przed Sądem Najwyższym” (wyrok SN z 14 września 2016 r., sygn. akt III KK 100/16, Lex nr 2123638);

– „istotny walor społeczny sprawy” (postanowienie SN z 22 stycznia 2020 r., sygn. akt I KK 30/19, Lex nr 3071209);

– „słuszny interes społeczny” (postanowienie SN z 23 maja 2019 r., sygn. akt III KK 106/18, Lex nr 2684757).

Zdaniem Trybunału, analiza opublikowanych postanowień SN w sprawie oddalenia oczywiście bezzasadnych kasacji pozwala na postawienie tezy, że organ ten wypracował w praktyce stosunkowo zobiektywizowane kryteria ustalenia, kiedy celowe jest zastosowanie wyjątku od art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. Badana regulacja także pod tym względem nie budzi wątpliwości konstytucyjnych. Osoby zainteresowane wniesieniem kasacji mają możliwość zapoznania się z pisemnymi uzasadnieniami wszystkich orzeczeń uwzględniających kasację i niektórych orzeczeń oddalających te środki. Suma tych informacji pozwala – zdaniem Trybunału – na ustalenie, w jaki sposób SN stosuje kryteria uznawania kasacji za oczywiście bezzasadne, i ocenę szans procesowych w danej sprawie. Jeżeli strona ma problem z ich samodzielnym zrozumieniem, odpowiednich wyjaśnień powinien jej udzielić adwokat lub radca prawny, do którego musi ona się zwrócić w sprawie sporządzenia kasacji (por. art. 526 § 2 k.p.k.).

4.2.6. Po szóste, Trybunał wziął także pod uwagę (jako argument uzupełniający), że art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w badanym zakresie jest uważany za zgodny z Konstytucją przez teoretyków prawa.

W literaturze wskazuje się, że obecny kodeks postępowania karnego nie zakłada już niedozwolonej kumulacji ograniczeń praw procesowych stron, jak to było w realiach sprawy o sygn. SK 30/05 (por. np. W. Grzeszczyk, uwagi do art. 535, [w:] W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014, Lex). W art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. dostrzega się mechanizm godzący interes stron postępowania i interes wymiaru sprawiedliwości (np. W. Jasiński, *op. cit.*). Wśród podstawowych przesłanek akceptacji tego rozwiązania wskazywana jest możliwość poznania ustnych motywów rozstrzygnięcia (por. np. T. Grzegorzczak, *Kształtowanie się regul...*, s. 167), a dodatkowo także: nadzwyczajny charakter postępowania kasacyjnego, podstawę rozstrzygnięcia (oczywistą bezzasadność kasacji) i brak możliwości dalszego zaskarżenia postanowienia o oddaleniu kasacji (por. P. Wiliński, *op. cit.*, s. 6-10).

Wyraźnie jednak trzeba zaznaczyć, że powyższe oceny dotyczą art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. przede wszystkim w zakresie badanym w niniejszym postępowaniu. Mniej jednoznacznie w literaturze oceniane jest stosowanie tej regulacji w sytuacji, gdy ustnych motywów orzeczenia nie może wysłuchać strona (bo jest pozbawiona wolności i nie została na rozprawę sprowadzona, co jest zasadą – por. art. 535 § 2 k.p.k.), a na rozprawie nie był obecny także jej pełnomocnik (bo nie miał takiego ustawowego obowiązku, tzn. nie zachodziły omówione wyżej przypadki obrony obligatoryjnej; problem ten ujawnia się zwłaszcza w wypadku pełnomocników z urzędu, na których stawiennictwo strona ma niewielki wpływ). Słusznie zauważa się w literaturze, że lektura pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji jest w takiej konfiguracji procesowej jedyną możliwością zapoznania się przez stronę z przyczynami oddalenia kasacji jako oczywiście bezzasadnej (por. P. Hofmański, uwagi do art. 535 k.p.k., *op. cit.*; S. Zabłocki, P. Hofmański, *Kasacja w sprawach karnych a niektóre uwarunkowania wynikające z zobowiązań traktatowych*, [w:] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Warszawa 2013, Lex). Z drugiej jednak strony, wprowadzenie w opisywanej sytuacji wyjątku od art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. oznaczałoby w praktyce, że to nie przepis prawa, lecz przedstawiciel strony swoim nieprofesjonalnym zachowaniem (niestawiennictwem na rozprawie pomimo prawidłowego zawiadomienia) decydowałby o sporządzeniu przez SN pisemnego uzasadnienia orzeczenia (por. T. Grzegorzczak, *Kształtowanie się regul...*, s. 170).

W opinii Trybunału, zasygnalizowane kontrowersje nie mają bezpośredniego znaczenia dla oceny konstytucyjności art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w zakresie będącym przedmiotem kontroli w aktualnej sprawie.

4.3. Wniosek.

W świetle powyższych okoliczności, Trybunał orzekł, że art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w zakresie, w jakim wyłącza obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, wydanego na rozprawie, gdy strona nie jest pozbawiona wolności, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

5. Uwagi końcowe.

Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że zakres dopuszczalnej kontroli art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. w niniejszej sprawie był bezpośrednio zdeterminowany specyfiką skargi konstytucyjnej jako środka kontroli naruszenia praw i wolności obywatelskich, w tym zwłaszcza stanem faktycznym sprawy skarżącego oraz uzasadnieniem skargi konstytucyjnej. Przedmiotem oceny w niniejszej sprawie były tylko zasady uzasadniania postanowień o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, wydanych na rozprawie, w której strona mogła wziąć udział (z tej racji, że nie była pozbawiona wolności). Trybunał Konstytucyjny nie ocenił natomiast prawidłowości gwarancji rzetelnego postępowania, wynikających z art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k., w pozostałych sytuacjach objętych dyspozycją tego przepisu.

Z powyższych powodów Trybunał Konstytucyjny orzekł w sentencji.

Zdanie odrębne

sędziego TK Andrzeja Zielonackiego
do wyroku Trybunału Konstytucyjnego
z 22 lipca 2021 r., sygn. akt SK 60/19

Na podstawie art. 106 ust. 3 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) zgłaszam zdanie odrębne do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 22 lipca 2021 r. (sygn. SK 60/19) w części, w której orzeczono, że art. 535 § 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 534, ze zm.; dalej: k.p.k.) w zakresie, w jakim wyłącza obowiązek sporządzenia przez Sąd Najwyższy uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, wydanego na rozprawie, gdy strona nie jest pozbawiona wolności, jest zgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Podzielał natomiast decyzję procesową o umorzeniu postępowania w pozostałym zakresie.

W mojej ocenie art. 535 § 3 zdanie pierwsze k.p.k. jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Choć konstytucyjne prawo do sądu nie przewiduje „prawa do kasacji” lub prawa do trzeciej instancji (zob. np. wyrok TK z 1 lipca 2008 r., sygn. SK 40/07, OTK ZU nr 6/A/2008, poz. 101 oraz przywołane tam orzecznictwo), to istota niniejszej sprawy dotyczyła zakresu dopuszczalnej swobody regulacyjnej ustawodawcy odnośnie do nadzwyczajnego środka zaskarżenia, tj. rezygnacji z niektórych standardów konstytucyjnego prawa do sądu. W dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny konsekwentnie uznawał, że zasada sprawiedliwości proceduralnej dotyczy wszystkich etapów postępowania sądowego (zob. np. wyrok TK z 2 października 2006 r., sygn. SK 34/06, OTK ZU nr 9/A/2006, poz. 118 oraz przywołane tam orzecznictwo) i – mimo braku konstytucyjnej konieczności stworzenia trzeciej instancji – jednocześnie stwierdzał, iż jeżeli ustawodawca kreuje instytucję nadzwyczajnego środka zaskarżenia, to musi respektować zasady sprawiedliwości proceduralnej i rzetelnego procesu (zob. np.: wyroki pełnego składu TK z 6 października 2004 r., sygn. SK 23/02,

OTK ZU nr 9/A/2004, poz. 89 i 31 marca 2005 r., sygn. SK 26/02, OTK ZU nr 3/A/2005, poz. 29 oraz wyroki TK z 16 stycznia 2006 r., sygn. SK 30/05, OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 2 i 30 maja 2007 r., sygn. SK 68/06, OTK ZU nr 6/A/2007, poz. 53). Nie ulega więc wątpliwości, że gwarancje rzetelnej procedury wyrażone w art. 45 Konstytucji odnoszą się także do postępowań nadzwyczajnych, takich jak np. postępowanie kasacyjne lub postępowanie w sprawie wznowienia postępowania, i podczas oceny konstytucyjności muszą być one zastosowane (tak też zdanie odrębne sędziego TK M. Muszyńskiego do wyroku TK z 11 lipca 2018 r., sygn. SK 3/17, OTK ZU A/2018, poz. 50).

Mając na uwadze, że:

a) w wyroku z 16 stycznia 2006 r. o sygn. SK 30/05 Trybunał orzekł, iż art. 535 § 2 k.p.k. (w ówczesnym brzmieniu: „Sąd Najwyższy może oddalić na posiedzeniu bez udziału stron kasację w razie jej oczywistej bezzasadności. Nie dotyczy to kasacji wniesionej na podstawie art. 521. Oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie wymaga pisemnego uzasadnienia”) jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 77 Konstytucji,

b) w wyroku z 30 maja 2007 r. o sygn. SK 68/06 Trybunał orzekł, iż art. 398⁹ § 2 zdanie drugie ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) (w brzmieniu: „Postanowienie [o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej] nie wymaga pisemnego uzasadnienia”) jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 77 ust. 2 Konstytucji,

c) obecna redakcja zdania pierwszego § 3 art. 535 k.p.k. („Oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej nie wymaga pisemnego uzasadnienia; jeżeli postanowienie zostało wydane na posiedzeniu oraz wtedy, gdy zostało wydane na rozprawie a strona pozbawiona wolności nie miała przedstawiciela procesowego i nie została sprowadzona na rozprawę, uzasadnienie sporządza się na jej wniosek”) doprowadziła do przyjęcia przez Sąd Najwyższy, iż sporządzenie pisemnego uzasadnienia postanowienia o oddaleniu oczywiście bezzasadnej kasacji, wydanego po przeprowadzeniu rozprawy, zależy wyłącznie od uznania tego Sądu (zob. postanowienia SN z 8 kwietnia 2009 r., sygn. akt IV KK 407/08, LEX nr 503265 oraz 14 listopada 2017 r., sygn. akt V KK 216/17, LEX nr 2449657)

– za konstytucyjnie wątpliwą należy uznać sytuację normatywną, w której strona postępowania karnego uzyskuje na piśmie motywy orzeczenia Sądu Najwyższego uwzględniającego jej kasację, natomiast orzeczenie o oddaleniu tego środka prawnego z powodu oczywistej bezzasadności zasadniczo nie wymaga uzasadnienia pisemnego (*nota bene* skala wyjątków od tej zasady jest wyjątkowo skromna). Okoliczność, że wnoszący kasację lub jego obrońca (pełnomocnik) mogą być obecni na rozprawie kasacyjnej, a przez to mają możliwość wysłuchania motywów ustnych ewentualnego postanowienia o oddaleniu kasacji, nie czyni zadość konstytucyjnemu prawu do sądu w aspekcie poznania motywów rozstrzygnięcia; brakuje tu bowiem substratu materialnego w postaci niepodważalnego, pisemnego udokumentowania toku myślowego składu orzekającego. Prowadzi to do niebezpieczeństwa dekoncentracji praktyki orzeczniczej, co w konsekwencji może jeszcze pogłębiać dezorientację stron postępowania co do wymogów, jakie ma spełniać kasacja. W aktualnym stanie prawnym bowiem:

– z jednej strony – sporządzenie uzasadnienia pisemnego albo zależy od uznania składu orzekającego Sądu Najwyższego, albo następuje na wniosek w kilku określonych sytuacjach;

– z drugiej strony – co prawda zasadą w postępowaniu karnym jest, że przebieg rozprawy utrwała się za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk (art. 147 § 2b *in principio* k.p.k.); niemniej jednak reguła ta doznaje wyjątku, gdy rejestracja dźwięku lub obrazu i dźwięku jest niemożliwa ze względów technicznych (art. 147 § 2b *in fine* k.p.k.),

i wówczas brak będzie materialnego substratu zawierającego motyw, którymi kierował się Sąd Najwyższy przy uznaniu kasacji za oczywiście bezzasadną.

Moim zdaniem orzeczenia Sądu Najwyższego o oddaleniu kasacji – aby w pełni respektować standard z art. 45 ust. 1 Konstytucji – powinny być obowiązkowo uzasadniane na piśmie, jeżeli ze stosownym wnioskiem zwróci się o to strona postępowania.

Z powyższych przyczyn zdecydowałem się na zgłoszenie zdania odrębnego.